

Les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos

L'any 1950 se celebrava a Martorell l'Assemblea Intercomarcal d'Investigadors del Penedès i de la Conca d'Òdena, la primera de les quaranta Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos organitzades fins al 2001. L'any 2007, la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i l'Institut Ramon Muntaner ens vam reunir amb Josep M. Domènech i Fargas (1925-2019), secretari de la Comissió Permanent de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, per parlar del futur de les Assemblees. El 30 de setembre de 2009 es va signar un conveni entre els representants de la Comissió Permanent de les Assemblees, la CCEPC i l'IRMU. Entre els acords s'hi incloïa el traspàs de la continuïtat de les Assemblees. Un punt que ni s'ha acomplert, tal com s'expressava, ni s'ha deixat de complir a raó de múltiples activitats que s'organitzen des de la CCEPC i l'IRMU en suport als estudis locals i comarcals. L'altre acord important establia el compromís de publicar un estudi històric sobre les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos. L'any 2010, de comú acord amb l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, es convocava el premi de recerca «Josep M. Domènech i Fargas» amb l'objectiu de redactar un estudi sobre les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos. El premi el va guanyar la historiadora terrassenca Lourdes Plans i Campderrós (1964-2017), que, tot i que hi va començar a treballar, finalment va renunciar a finalitzar-lo. Malauradament, Lourdes Plans i Campderrós va morir l'any 2017. L'encàrrec de l'estudi va quedar aturat i no va ser fins a l'any 2021 que es va proposar a Xavier Ferré Trill que el continués. Xavier Ferré Trill va formular un plantejament diferent i es va centrar en la primera època de les As-

semblees, la que va des de 1950 a 1966, entre la primera celebrada a Martorell i la vuitena a Montblanc, abans de més o menys regularitzar-se la seva celebració a anual. La recerca de Xavier Ferré Trill ha vist la llum, publicada a Onada Edicions, amb el títol *Orígens de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos: un moviment comarcalista (1950-1966)*. Una recerca excel·lent que aprofundeix en la gènesi del moviment de les assemblees intercomarcals, en el desenvolupament posterior, en la represa dels estudis locals, en la preocupació per la metodologia de la recerca, en les relacions entre els personatges que les impulsaven i en el difícil ressorgiment de l'associacionisme cultural local o comarcal, configurat en els centres d'estudis, els museus i els arxius. Un estudi necessari per entendre des del món local la difícil i lenta represa de la recerca històrica local i d'altres disciplines durant la postguerra.

Coordinadora
de Centres
d'Estudis de
Parla Catalana
CCEPC

Premi Nacional de Patrimoni Cultural 2007

sumari

editorial	pàg. 1
des de la universitat	
L'impacte dels Jocs Florals a Catalunya (1859-1977): una cartografia literària al servei del patrimoni cultural	pàg. 2
una imatge, una història	
Excursió d'empresa de Perfumeria Parera, de Badalona	pàg. 3
coneguem els centres d'estudis	
El Col·lectiu El Brogit, Centre d'Estudis de Castellbell i el Vilar	pàg. 4-5
ccepc	
Balanç de la IV Jornada d'historiografia local. Premi de reconeixement Ad Studia Humanitatis Fovenda de la UAB. Adhesió de nous centres d'estudis	pàg. 6-7
institut d'estudis catalans	
La Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC reivindica la conservació in situ de les restes arqueològiques de Ca la Madrona, a Mataró	pàg. 8
institut ramon muntaner	
El foment de la recerca	pàg. 9-10
l'entrevista	
Joan Domènech	pàg. 11-13
la finestra	
Congrés intern de l'Esbart Català de Dansaires	pàg. 14-15
museu	
El Museu de l'Aigua de Lleida	pàg. 16-17
l'arxiu	
Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell	pàg. 18-19
ressenyes i novetats	pàg. 20-23
Contraportada	pàg. 24

L'impacte dels Jocs Florals a Catalunya (1859-1977): una cartografia literària al servei del patrimoni cultural

Els Jocs Florals i els certàmens literaris en llengua catalana constitueixen, per la seva estructura regular, ritual i replicada en totes les celebracions públiques de la festa literària i per la seva continuïtat temporal, un dels dispositius més visibles que intervenen en el procés d'institucionalització i nacionalització de la literatura catalana contemporània des de la instauració dels Jocs Florals de Barcelona (1859) fins a la darrera celebració dels Jocs Florals de la Llengua Catalana a l'exili (1941-1977).

Encara que el tòpic sobre la manca de qualitat de la literatura produïda en el marc dels certàmens es mantingui gairebé inalterat i que els estudis literaris, en general, la releguin a un discretíssim segon terme, a hores d'ara sembla evident que el dispositiu floreal determina el funcionament del sistema literari català. Ho demostra el fet que qualsevol intent de crear una cultura catalana moderna i nacional s'ha de situar necessàriament en relació amb l'existència de la xarxa de jocs florals i certàmens literaris. Marfany (1995) va exemplificar molt bé com les pràctiques de les entitats catalanistes es van estendre per tot el territori catalanoparlant i van anar configurant la dita "cultura del catalanisme", d'una gran solidesa i perdurabilitat. Els jocs florals i els certàmens literaris són part substancial d'aquest procés. Recollir-ne les traces i situar-los en un mapa, juntament amb les associacions culturals i polítiques a què acostumen a estar vinculats ha de permetre reconstruir una xarxa de relacions culturals que acaba tenint una eminent funció institucionalitzadora (Domingo, 2013), nacionalitzadora i vertebradora d'uns territoris determinats a través de la construcció de motius literaris que suposen un rellevant capital simbòlic en el marc de la creació de les identitats nacionals (Thiesse, 1999).

Partint d'aquesta base, l'objectiu principal de la recerca que actualment porta a terme el Grup de Patrimoni Literari de la Universitat de Girona és analitzar des d'una perspectiva interterritorial el fenomen dels Jocs Florals i la seva significació literària, històrica, social i, en darrer terme, política.

Com va assenyalar fa temps Castellanos (1988), calia estudiar aquest fenomen cultural en l'àmbit local per adonar-nos de l'abast de la mediatització política i social de la literatura i de com aquesta mediatització afecta tant la concepció dels textos com la seva posterior recepció. D'aquesta manera, la literatura es posa al servei de la construcció d'un imaginari col·lectiu, d'una ideologia, i, en darrera instància, d'unes polítiques, sobretot a partir del moment que el catalanisme entra en el joc electoral. D'altra banda, la retícula que creen tots aquests certàmens literaris marca amb força exactitud el radi d'influència del catalanisme històric i continua essent un repte construir-ne el mapa més fidel possible. Per això, els darrers anys, gràcies a dos projectes de recerca ministerials aplegats sota el títol de «Literatura i corrents territorials (II i III)» destinats a analitzar «La construcció literària del paisatge a través de Jocs Florals i certàmens literaris en llengua catalana (1859-1977)» i «La contribució de la literatura i dels seus espais de socialització als processos de construcció de les identitats (segles XIX-XX)», i gràcies al projecte de ciència ciutadana «Literatura i societat: arxius, entitats, publicacions» que va comptar amb la col·laboració de l'Institut Ramon Muntaner (IRMU), s'ha pogut desenvolupar una cartografia digital dels Jocs Florals i certàmens literaris, que es troba en constant actualització a través de la informació procedent de l'exhumació i anàlisi de documents de molt diversa tipologia.

Consultable al portal web www.patrimoniliterari.cat/jocsflorals, aquesta cartografia digital facilita visualitzacions geogràfiques i temporals que permeten resseguir l'evolució dels Jocs Florals i certàmens literaris des de l'eix històric i territorial, posar en relleu continuïtats i discontinuïtats en la xarxa de relacions culturals, literàries i polítiques en clau local i global, i analitzar com s'interrelacionen l'auto-percepció i la percepció exterior en la construcció de l'imaginari nacional. A més de funcionar com a repositori, per-

què incorpora algunes de les obres premiades, discursos i altres documents, el tractament georeferenciat de la informació recollida permet interrelacionar tota mena de materials. D'aquesta manera, la cartografia digital dels Jocs Florals esdevé una eina de lliure accés, a disposició dels investigadors i del públic en general, que permet analitzar i interpretar totes les implicacions literàries, culturals, socials, polítiques i històriques d'aquest fenomen, imprescindible per entendre, a través de la literatura, la complexitat de la cultura i de la societat catalana contemporània.

Bibliografia esmentada<.

Castellanos, Jordi. "Pròleg". Margarida Casacuberta, i Lluís Rius. *Els Jocs Florals d'Olot (1890-1921)*. Olot: Editora de Batet, 1988, pp. 11-13.

Domingo, Josep. M. (Ed.). *Joc literari i estratègies de representació: 150 anys dels Jocs Florals de Barcelona*. Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2013.

Marfany, Joan-Lluís. *La cultura del catalanisme: el nacionalisme català en els seus inicis*. Barcelona: Empúries, 1995.

Thiesse, Anne-Marie. *La création des identités nationales*. Paris: Ed. du Seuil, 1999.

MARGARIDA CASACUBERTA
UNIVERSITAT DE GIRONA

Excursió d'empresa de Perfumeria Parera, de Badalona

Setembre 1928. Col·lecció Abelard Chimisanas.

A primera fila, al mig, Joan Parera Casanovas (Granollers, 1884 - Barcelona, 1939), fundador i director de Perfumeria Parera; al costat la seva dona, de blanc i amb boina, i els treballadors de la fàbrica.

La història de Joan Parera és la d'un èxit professional espectacular. Fill del propietari d'una cereria de Granollers, que seguí estudis de química a França, entre 1910 i 1911 va entrar a treballar en una petita fàbrica de perfumeria de Badalona que comprà a terminis el 1912. El 1915 es traslladà a un local més gran, que amplià posteriorment gràcies a la compra, el 1926, d'una finca adjacent. L'excursió del 1928 s'organitzà per celebrar la fi de les obres d'adequació d'aquella finca a les necessitats de l'empresa.

Des dels inicis Joan Parera elaborà una gran diversitat de productes, que tenien bona sortida, des de colònies amb perfums diversos fins a locions, pòlvors d'arròs, cremes, coloretos, dentífrics o depilatoris, que comercialitzava amb el nom genèric de Parera. Però situà l'empresa entre les més importants del ram a Catalunya i a la resta de l'Estat el

llançament al mercat de la marca *Varon Dandy* per a homes, que havia sol·licitat patentar el 1922, d'èxit gairebé immediat, el més destacat de Perfumeria Parera de tota la seva història. En una època en què tan sols es perfumaven les dones, treure una colònia i altres productes de perfumeria per a homes va ser molt trencador, per bé que als primers temps hi va haver pobles que no rebien gens bé els comercials de l'empresa, alguns dels quals fins i tot havien hagut de marxar-ne cames ajudeu-me perquè alguns vilatans consideraven que perfumar-se era cosa d'efeminats i els acomiadaven a pedrades. Per contrarestar aquella percepció, posà en marxa campanyes publicitàries molt importants a premsa i ràdio que insistien que ser viril era compatible amb ser modern i elegant. La marca tindria en el futur una gran projecció internacional, sobretot als mercats d'Amèrica Central i del Sud.

Joan Parera patentà altres marques que també van tenir molt bona acollida. Dues van ser dissenyades exclusivament per a dones: *Tentación*, de flascó molt original, i *Cocaína* en flor, d'ampolla bellíssima i de nom molt atrevit.

Conscient que havia arriscat molt amb aquell nom, la publicitat especificava que no contenia aquella substància, la toxicitat de la qual ja era ben coneguda. També van destacar *La Verdadera*, inspirada en colònies a granel que s'usaven anys enrere per fer friccions al cos, *Pin's*, orientada a tota la família, i *Gong*. Cap d'elles, però, va tenir la popularitat de *Varon Dandy*, l'autèntic buc insígnia de l'empresa.

A més de la seva activitat professional, es convertí en un benefactor de múltiples causes de mena diversa, tant a Badalona com a la seva ciutat natal, amb la qual va mantenir sempre un estret contacte, i participà activament de la seva vida cultural i social. Tant és així que el 1934 Granollers va nomenar-lo fill predilecte.

Més de cent anys després de la seva creació i de l'adquisició successiva de Perfumeria Parera per part de dues multinacionals, l'empresa Coty Beauty Spain continua fabricant la colònia *Varon Dandy*, que comercialitza en ampolles de litre, que tenien bona sortida.

NURIA CASALS CORTÈS

El Col·lectiu El Brogit, Centre d'Estudis de Castellbell i el Vilar

El Col·lectiu El Brogit, Centre d'Estudis de Castellbell i el Vilar, va ser fundat l'any 1980 per un grup de persones desitjoses d'investigar i de divulgar la història local, i contribuir a la integració dels diversos nuclis del municipi a través d'un nexa comú com és una publicació periòdica en la qual tothom hi pugui ser autor i protagonista i veure-hi reflectida la seva vida quotidiana.

El naixement de l'entitat s'ha de situar en el marc històric de l'eferescència política, social i cultural que es va viure en els primers anys del règim democràtic, quan les institucions s'estaven iniciant en el seu paper de construir un nou país, en el marc de la llibertat. L'entitat fou també una de les fundadores de l'Associació Catalana de la Premsa Comarcal (ACPC).

D'altra banda, l'àrea d'influència del col·lectiu no s'ha limitat únicament al municipi de Castellbell i el Vilar, sinó que ha estat un referent també per a dos municipis veïns amb una gran vinculació com són Rellinars i Marganell.

Els primers anys van estar marcats pel lideratge de Joan Masats i Llover (1924-2017), fundador i primer president del col·lectiu. Joan Masats era un apassionat de la crònica local i va escriure diversos llibres. És especialment notable la seva tasca de divulgació i redescobriments de la història de l'antic cremallera de Montserrat, del qual va escriure un llibre, i va ser fundador dels Amics del Cremallera de Montserrat.

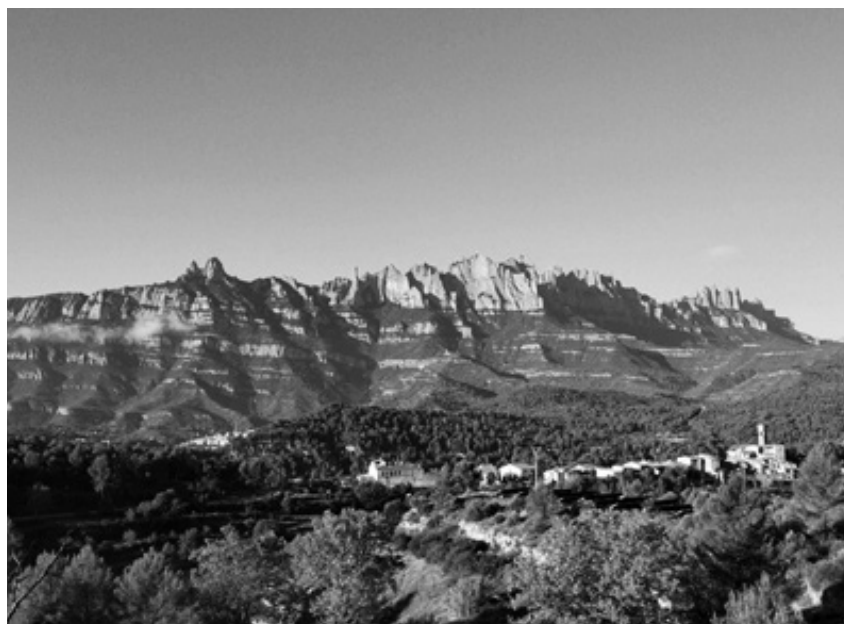
També cal remarcar la figura de Joan Valls i Pueyo (1951-2019), llicenciat en Història i Geografia-Antropologia Cultural per la Universitat de Barcelona, que va desenvolupar una important trajectòria com a historiadore local. Valls fou autor d'una desena de llibres en què va destacar per fer diferents aportacions de caràcter inèdit a la història del territori. Les seves descobertes sobre la figura de Bernat de Rocafort i la seva inesgotable capacitat de treball el fan un referent per a qualsevol estudiós que tracti temes relacionats amb el Bages Sud.

L'historiador Joan Valls i Pueyo

Actualment, i després de gairebé 44 anys de la seva fundació, continuem confeccionant una revista mensual. En la redacció i composició hi col·laboren un reduït nombre de persones, de forma totalment altruista i vocacional, per tal de donar un servei informatiu i cultural a la població, que d'altra manera no existiria. Així, *El Brogit*, s'ha convertit en un referent local, en una eina de consulta obligatòria per conèixer la història i el patrimoni locals i en una publicació esperada per més de 300 subscriptors.

Des del col·lectiu també s'ha col·laborat en els treballs per a la realització dels mapes de patrimoni de la Diputació de Barcelona dels termes de Castellbell i el Vilar i de Rellinars, així com en el projecte de recuperació de la memòria oral «CEP TINA VI. Recuperem la memòria popular de la vinya i el vi» (projecte elaborat pel Centre d'Estudis del Bages i el Consell Comarcal del Bages), i s'han organitzat diverses jornades de divulgació, xerrades i conferències relacionats amb el patrimoni, la cultura i la història. Actualment també promou el

Castellvell i el Vilar. Al fons la muntanya de Montserrat.

Premi de Recerca Jove «Joan Valls i Pueyo» per a premiar els millors treballs de recerca dels estudiants de l'Institut d'Ensenyament Secundari Bages Sud.

El 2018, un grup de membres de l'entitat va iniciar una recerca de memòria oral centrada en la vida de les pageses dels pobles de la cara nord de Montserrat que pujaven a vendre fruita, verdures i el tradicional mató al monestir de Montserrat, conegudes com a matonaires. Com a resultat d'aquesta intensa investigació, el 2023 es va presentar un documental titulat *Roques: tota muntanya llegendària sempre té les seves amazones*. El documental ha estat estrenat al festival «Transhumant» i actualment està en procés de difusió arreu del territori.

Conscients de la importància de la preservació de la memòria, aquest any 2023 també s'ha realitzat un curtmetratge documental amb el testimoni dels darrers moliners del Molí de l'Alzina. Aquest molí ha estat escenari de diverses accions del Centre d'Estudis per tal de donar a conèixer la seva importància patrimonial, des de jornades de portes obertes amb el guiatge excepcional dels últims moliners i propie-

taris del molí, fins a altres visites obertes a responsables de diferents administracions (ajuntament, consell comarcal, Museu de l'Aigua de Manresa, Museu de la Tècnica de Terrassa, Diputació de Barcelona, etc.), i també adreçades a centres d'estudis, historiadors, arqueòlegs, tècnics de patrimoni, etc.

Actualment com a Centre d'Estudis ens estem replantejant alguns dels nostres objectius. La publicació d'una revista mensual de caràcter informatiu i cultural ha anat perdent força enfront de les noves tecnologies i les xarxes socials. És per això que pensem en reduir la periodicitat de la revista i fer-la trimestral o semestral i que els continguts s'adaptin molt més a allò que hauria de ser una publicació d'un centre d'estudis: articles molt més profunds i rigorosos sobre el patrimoni, la història o la natura locals. En paral·lel, un altre dels grans objectius és poder apropar les nostres recerques als diferents perfils de lectors, a través d'una web, on s'hi pugui consultar tot el material que es vagi treballant, així com digitalitzar totes les nostres publicacions.

Al mateix temps ens cal fer de dinamitzadors culturals dels nos-

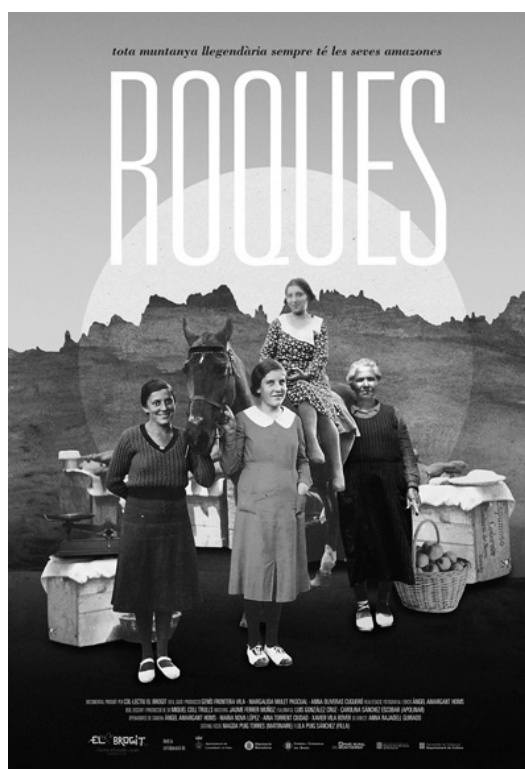
tres municipis amb l'organització de xerrades, presentacions de llibres, exposicions o caminades. Hem dut a terme dues jornades on s'han presentat diferents estudis locals, així com jornades de sortides al territori, dins el marc dels actes de la setmana de la pedra seca, on divulguem aquells espais del municipi amb una important riquesa d'elements, barraques, margeres, escales volades, tines, forns, arneres, etc.

Ens urgeix també iniciar estudis de recuperació de la memòria oral de la indústria tèxtil, que durant més de cent anys va ser el principal dinamitzador econòmic del nostre municipi. A Castellbell i el Vilar hi va haver en funcionament quatre indústries tèxtils que van configurar colònies com el Burés o el Borràs, i barris amb una gran empena social i cultural com la Bauma.

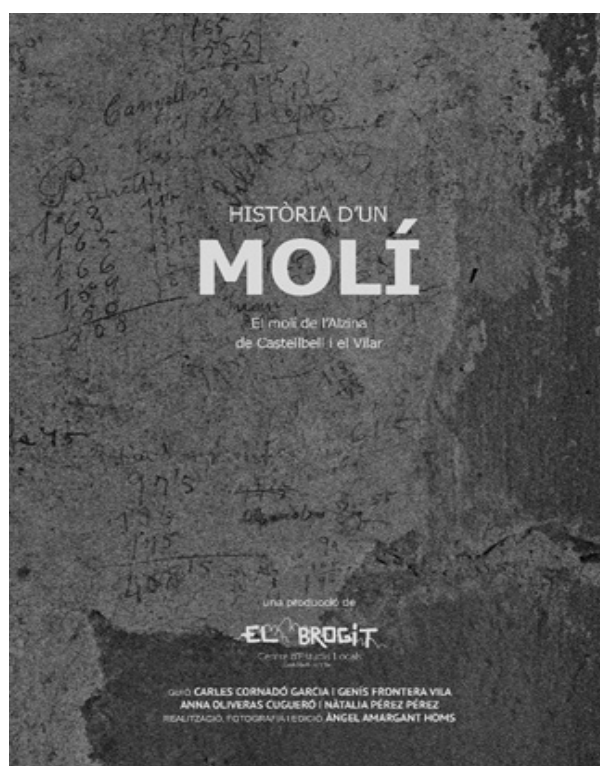
En resum, podem dir que El Brogit és una entitat amb una llarga trajectòria de feina feta però amb molta feina per fer.

CARLES CORNADO
ANNA OLIVERAS

COL·LECTIU CENTRE ESTUDIS EL BROGIT

Cartell del documental Roques

Balanç de la IV Jornada d'historiografia local

El Sexenni democràtic i els límits de l'estat liberal (1860-1880)

El passat 11 de novembre va tenir lloc a Lleida, a l'Aula Magna de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), la IV Jornada sobre Historiografia Local. La trobada, de caràcter bianual, ja prou consolidada, va iniciar-se el 2017 fruit de la iniciativa de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC), l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) i l'IEI. Les edicions anteriors es van dedicar a la Segona República (2017), als orígens de la l'època contemporània (2019) i a les revoltes i repressions als territoris de parla catalana en els segles XVI i XVII (2021). Cadascuna d'aquestes jornades ja té la seva corresponent publicació editada a Afers, en el si d'una col·lecció específica. Enguany, coincidint amb el 150è aniversari de la I República, la jornada ha abordat la historiografia local dedicada al període del Sexenni democràtic (1868-1874), en el marc d'una cronologia més àmplia, 1860-1880, que permet explorar més adequadament el procés de construcció conflictiu de la societat i l'estat liberals.

Amb el títol *El Sexenni democràtic i els límits de l'estat liberal (1860-1880)*, la jornada va articular-se en tres àmbits, dedicats, respectivament, a la política, la societat i la cultura. El primer, que va comptar amb un total de quatre ponències, va servir per revisar les aportacions de la historiografia local i comarcal respecte el nou escenari polític que va obrir-se el 1868, i va tractar aspectes com el canvi i la continuïtat en els comportaments electorals o la importància creixent que va prendre l'opinió pública. També hi va ser comentada la bibliografia de referència sobre el republicanisme (la possibilitat i l'experiència republicana) i el catolicisme polític i el carlisme. La primera part va concloure abordant, sobretot a partir del cas de Mallorca, el poder i els poderosos en el món local i les polítiques administratives en l'àmbit municipal. El segon àmbit va permetre fer un balanç crític sobre aspectes tan diversos com l'estat de coneixement respecte a la formació i les estratègies de reproducció de les elits, o l'articulació organitzativa i el repertori d'acció col·lectiva dels segments populars i obrers.

En el darrer bloc, les ponències van permetre compondre's una imatge prou matissada de les aportacions de la recerca local respecte les institucions educatives, la política cultural i els espais de sociabilitat del moment.

En total, la jornada va comptar amb vuit ponències a càrrec de reconeguts especialistes, Gemma Rubí Casals (UAB), Ester García Moscardó (UV), Lluís Ferran Toledano González (UAB), Pere Salas Vives (UIB), Joaquim M. Puigvert Solà (UdG), Catalina Martorell Fullana (Biblioteca Municipal de Palma), Quintí Casals Bergés (UdL) i David Cao Costoya (UB). Cadascun dels àmbits va comptar amb un moderador –Carles Moruno Moyano (URV), Mònica Bosch Portell (UdG) i Òscar Jané Checa (UAB), respectivament– que va conduir els debats parcials d'àmbit. A més, la jornada va concloure amb un debat general i unes conclusions a càrrec de Núria Sauch Cruz (IRMU).

Tot i que els ponents van fer evident el valor del bagatge d'estudis de què disposem, van coincidir en assenyalar que, fora d'alguns aspectes molt concrets, el Sexenni democràtic com a etapa ha estat poc atès per la recerca històrica (no és només el cas dels estudis locals) en les darreres dues dècades i que, en general, la referent al període era una historiografia que requeria un impuls i renovació

important. Així mateix, hi va haver parers coincidents en la conveniència d'estimular plantejaments de recerca que adoptin marcs d'interpretació i metodologies compartides amb una voluntat d'estudi comparatiu de casos. L'anàlisi de l'espai local i el coneixement de perspectives locals i microhistòriques van ser considerades clau per avançar en el coneixement del període i les qüestions que s'hi plantegen.

La nova edició d'aquesta trobada d'estudiosos va tornar-se a confirmar com un instrument útil per allò que volia ser en origen, un marc per fer valer la historiografia local, però també per perfilar-ne críticament l'estat, esbossar-ne els possibles camins a curt i mig termini, i contribuir a bastir ponts entre la recerca local i la que es du a terme en el món acadèmic universitari.

Premi de reconeixement Ad Studia Humanitatis Fovenda de la UAB a la CCEPC per la seva tasca a favor de les Humanitats

La Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB ha decidit atorgar a la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana la distinció *Ad Studia Humanitatis Fovenda* ("Per a l'afavoriment de les humanitats") en la modalitat col·lectiva.

Aquesta distinció es va crear el 2016 per distingir anualment una per-

Acte de lliurament a la Facultat de filosofia i Lletres de la UAB

Ponents a la IV Jornada sobre historiografia local

sona i una institució que hagin destacat per defensar i incorporar en la seva praxi els valors propis dels estudis d'humanitats o per col·laborar en el bon desenvolupament dels estudis i la investigació de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB.

Amb la distinció *Ad Studia Humanitatis Fovenda*, des de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UAB es vol reconèixer la tasca de la CCEPC que ha contribuït a posar en contacte els i les estudiants de la facultat amb entitats d'estudi d'arreu del territori de parla catalana, on han pogut desenvolupar estades de pràctiques i recerques que han fet créixer el coneixement de la nostra història i cultura.

En els darrers anys, des de la Facultat, i especialment en Graus com el d'Humanitats, s'han mantingut contactes estrets amb la CCEPC i s'ha cregut que amb la concessió d'aquest premi es pot contribuir a reforçar la cooperació intel·lectual i humana entre la universitat i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, donant un nou impuls a la transferència de coneixement a la societat.

El guardó consisteix en un gravat exclusiu i numerat de l'artista sabadellenc Isidre Manils i un diploma acreditatiu.

Agraïm molt sincerament aquesta distinció i la fem extensiva a tots els cent trenta-vuit centres d'estudis adherits a la CCEPC, molts dels quals han compartit projectes i activitats amb els alumnes de la UAB acollits en pràctiques.

Ens anima així a continuar uns dels nostres objectius:

- La col·laboració amb les universitats tot cercant projectes d'interès comú (apropar la recerca universitària i la realitzada des dels centres d'estudis locals, organització de congressos i jornades, participació a edicions, apropament a les noves generacions d'estudiants...).
- Recerca i difusió. Estem orgullosos de poder contribuir a la transmissió de coneixement a la societat

Adhesió de nous centres d'estudis L'Avenç de Cornellà. Associació per al patrimoni històric i la cultura.

L'Avenç de Cornellà és una associació sense ànim de lucre, creada l'any 1994 per a la defensa del patrimoni arquitectònic, històric i cultural de Cornellà.

Aquesta tasca s'acompanya amb un treball d'edició de llibres sobre la ciutat, el seu passat, el seu present i la seva gent, que es presenten anyalment.

www.lavencdecornella.cat correu@lavencdecornella.cat

Seu: Castell de Cornellà. c/ Menéndez i Pelayo, s/n, 2p. 08940 Cornellà de Llobregat

Centre d'Estudis Locals de Sant Vicenç dels Horts

c/ Rafael Casanova, 45 (La Vicentina). 08620 Sant Vicenç dels Horts (Baix Llobregat)

cel@santvidigital.cat <https://celsvh.blogspot.com/> Instagram: @CELsvh Twitter i Facebook: @CELsvh Fundació: 2012 (segona etapa). Té 32 socis. Editen butlletí i llibres.

Activitats: les relacionades amb el coneixement del municipi i el seu entorn.

Associació Amics de l'Ermita Sant Jaume

c/ Barcelona, 41. 25185 La Granja d'Escarp (Segrià)

amicsermita@gmail.com Instagram: @amiguesermita Facebook: Associació d'Amics de l'Ermita <https://www.facebook.com/associacioudamicsdelermite.santjaume.9/>

Fundació: 1992. 118 socis.

Àmbit d'actuació: municipi de la Granja d'Escarp.

Trobareu les dades, enllaços i geolocalització dels 138 centres adherits a www.ccepc.cat

La Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC reivindica la conservació in situ de les restes arqueològiques de Ca la Madrona, a Mataró

La Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, reunida en sessió del 23 de novembre de 2023, va fer un manifest on considera que les restes arqueològiques del jaciment arqueològic de Ca la Madrona, aporten un coneixement important per a la història de Mataró i per tant, convé declarar-les Bé Cultural d'Interès Local.

L'Ajuntament de Mataró planeja la construcció d'un Parc d'Economia Circular en el solar on es troba el jaciment arqueològic. Com antecedents, cal remarcar que és conegut des del segle XIX, en publicacions que hi descriuen la troballa de tombes en abundància i restes d'una vil·la. En el segle XX, el jaciment és present en totes les publicacions que han tractat el conjunt del poblament rural romà de Mataró. El 1960, en construir la fàbrica de les Cristalleries de Mataró, s'hi van observar restes romanes, que es van destruir. El 1972 i el 1988 s'hi van excavar algunes tombes dels segles VII – VIII, i s'hi van documentar restes d'una instal·lació de producció de vi tardoromana. El Pla Especial de Patrimoni de Mataró classifica el lloc com zona "d'expectativa arqueològi-

ca". El solar on es troba el jaciment és força extens, dins d'una zona industrial, majorment no construïda.

Entre 2022 i 2023, s'han realitzat les excavacions arqueològiques de la porció del solar afectada per la construcció, i han descobert estructures d'època tardoromana i un centenar de tombes tardoantigues, de la mateixa tipologia que les excavades el 1972 i 1988, "preantropomorfes". Resta, però, una part molt gran del solar no afectada. Es constata:

- Que l'extensa necròpolis d'època tardoantiga ha de respondre a un nucli de població notable, del qual és possible que es pugui documentar la naturalesa quan s'excavi la resta del jaciment, i potser respon a un culte del qual es podria trobar l'edifici.
- Que la tipologia de les tombes, del tipus "preantropomorf", és recurrent en aquesta necròpolis, a diferència de les tombes tardoantigues del nucli urbà d'Iluro, datades entre el segle V i VI, on sempre són rectangulars i mai preantropomorfes, tant les de Santa Maria de Mataró, com les que han aparegut en altres punts de la ciutat, o bé les que s'han excavat a la vil·la de Torre Llauder. Aquesta

diferència tipològica, i segurament de ritus, singularitza la necròpolis de Ca la Madrona.

Tot plegat sembla indicar la presència d'un nucli de població assentat en aquest indret, diferent del de la ciutat romana. Aquest és un fet històric d'una importància de primer ordre per a la ciutat de Mataró, que podria explicar els documents del segle X i XI que li donen el nom de *Civitas fracta*. Convindria que quedés preservat en la memòria de la població actual a través de la conservació in situ de les restes arqueològiques, que comuniquen valors de gran interès.

No tindria cap sentit el trasllat de les restes, car llur rellevància rau en la localització en aquest espai, on es constata que es va establir un nucli de poblament de la ciutat, segurament tardoromana, a partir d'un nucli originari, potser una vil·la suburbana. És un clar exemple de valor de paisatge històric.

MARTA PREVOSTI I MONCLÚS
MEMBRE DE LA SECCIÓ HISTÒRICO-
ARQUEOLÒGICA DE L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

Jaciment de Ca la Madrona. Foto: Joan Francesc Clariana i Roig

El foment de la recerca

Conscients de la importància de la recerca per als centres d'estudis, des de l'Institut Ramon Muntaner hem prioritzat com a estratègics aquells projectes i aliances que l'afavoreixen o que ajuden a donar-hi visibilitat.

Una de les primeres accions que es van concretar la tardor de 2003, poc després de la constitució de l'IRMU, va ser la de posar en marxa una línia d'ajuts específica per a projectes d'investigació o de difusió cultural. S'ha convocat de manera regular a excepció dels anys 2011, 2012 i 2013 degut a una reducció important de pressupost, tot i que es va poder ajudar puntualment a alguns projectes. No han estat mai grans quantitats però sovint han servit de coixí per iniciar el projecte o de base per poder sumar altres suports. En total, al llarg d'aquests vint anys s'han donat al voltant de cinc-cents ajuts a través d'aquesta línia.

Si haguéssim de caracteritzar la recerca que es duu a terme als centres d'estudis hauríem d'introduir conceptes com: proximitat, interdisciplinarietat, transversalitat, aplicabilitat, arrelament i reflexió, és a dir, el que actualment des del context acadèmic es denomina «ciència ciutadana». És una recerca que, si bé tradicionalment ha estat mirada amb distància des de l'àmbit universitari, sobretot per la hiperespecialització i l'excés de burocratització a què ha estat sotmesa la investigació en l'àmbit acadèmic,

a poc a poc es va evidenciant la connexió necessària entre els dos àmbits que cal posar en valor i per a la qual cal generar eines per a garantir-la, avaluar-la i potenciar-la.

Per aquest motiu des de l'IRMU hem fet passos per apropar aquestes dues realitats i perquè la relació entre els dos mons no sigui només a través de les persones que els comparteixen sinó des del punt de vista institucional. Les accions es van intensificar l'any 2018 amb el projecte PDI-Loc promogut conjuntament amb la Xarxa Vives d'Universitats i que ha començat a donar fruits amb la signatura de convenis amb les universitats de la Xarxa Vives i amb la creació d'una nova línia d'ajuts de suport a la recerca, els ajuts Creu Casas. De moment, se n'han convocat dues edicions i se n'han beneficiat 12 projectes. Així mateix, cal destacar el suport i reconeixement explícit rebut aquest 2023 des del Departament de Recerca i Universitats i que s'ha traduït en una aportació econòmica que es preveu que tingui continuïtat i que permetrà incrementar i reforçar les accions vinculades als estudis locals.

En aquest repàs al foment de la recerca cal posar també en valor la convocatòria de premis i beques que han estat proposades directament des de l'IRMU o que es creen en col·laboració amb altres institucions per reforçar la recerca en àmbits específics. Farem un repàs a les diferents convocatòries.

La més antiga és la Beca Joan Veny dedicada als estudis d'estandardització i diversitat lingüística, de la qual s'han convocat nou edicions i que tradicionalment ha comptat amb el suport de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. En l'enllaç següent podreu consultar els treballs premiats en les diferents convocatòries: <https://www.irmu.org/projects/joanveny>. Recentment, s'ha fet públic l'estudi guanyador de la IX Beca, «Els parlars dels Ports i del Bergantes-Mesquí», proposat per Marc Ariño Casals.

Altres beques i premis són:

- El Premi de Recerca Ricart i Giral, convocat conjuntament amb el Museu Marítim de Barcelona i que enguany ha recaigut en la investigadora Aïda Sánchez amb la seva proposta «Les dones a la comunitat pescadora del Barri de la Ribera».
- Les beques de recerca Francesc Eiximenis convocades amb el suport de la Diputació de Girona i que enguany han recaigut en els treballs:
 - «L'època daurada dels pagesos? Les pautes de consum de la pagesia gironina entre els anys 1350 i 1410», presentat per Aina Palarea Marimon.
 - «La tortuga mediterrània a l'Albera: un patrimoni natural i cultural de l'Alt Empordà», presentat per Eliseu Carbonell Camós.
- L'ajut a la recerca Francesc Salvà i Campillo convocat conjuntament amb el Museu Nacional de la Ciència i de la Tècnica, que ha arribat enguany a la V edició i que ha recaigut en «Els vestigis quotidians de la industrialització hidroelèctrica. L'habitatge obrer a l'embassament de Sant Antoni (Pallars Jussà)», presentat per Laia Gallego Vila.
- I la Beca de recerca històrica «Terra d'Ateneus», convocada conjuntament amb la Federació d'Ateneus de Catalunya, que compta amb el suport de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural i d'Arç Cooperativa, que enguany ha recaigut en el treball «La construcció ideològica i cultural de la dreta: espais de sociabi-

Presentació de la VIII Beca Terra d'Ateneus en el marc de la IV Jornada IRMU

litat de la burgesia i el catolicisme a Figueres (1858-1936)», presentat per l'historiador Albert Testart i que ja ha donat com a resultat les següents edicions dins la col·lecció «Terra d'Ate-neus» de l'editorial Afers: *El Cercle Literari i els inicis de l'associacionisme recreatiu, cultural i polític a la ciutat de Vic (1848-1902)*, de l'historiador David Cao; *L'Associacionisme educatiu i cultural a Badalona (1879-1936)*. *L'Ateneu Obrer i el Círcol Catòlic*, de Jordi Albaladejo; *La taula del mirall. L'Ateneu i l'associacionisme cultural i polític a la Selva del Camp, 1878-1979*, de Guillem Puig; *Els ateneus en l'àmbit rural. El Centre obrer, el Club Moderno de la Sénia i l'associacionisme a la comarca del Montsià (1915-2017)*, de Victòria Almuni i Eva García; *Catalunya a Bèlgica. Història del Casal Català de Brussel·les (1930-2020)*, de Jordi Bohigas; *Modernitat i progrés. Evolució ateneística i associativa de les Terres de Ponent (1850-2020)*, de Montserrat Baiges i Gerard Pamplona; *Els ateneus al Poblenou i la Barceloneta. Memòria popular de l'associacionisme cultural i polític a dos baris obrers*, de Maria Jesús Vidal, Sheila García i Isabel Centeno; i *L'Aliança i l'Ateneu Colón. Bressols de ciutadania*, de Maria Favà Compta.

I no hem volgut deixar de banda l'impuls a la recerca jove: per aquest motiu donem visibilitat als premis i beques convocats des de les entitats i promovem el Premi Ramon Muntaner en el marc dels Premis de Recerca Jove que convoca l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR). El darrer va ser concedit al treball de Guillem Garriga Cruelles, de

l'Institut Els Alfacs de la Ràpita, amb el títol «Port i Estiba. Història dels treballadors del port de la Ràpita».

Així mateix, des de l'IRMU sempre hem tingut present la importància de donar suport a accions de debat, jornades i congressos, que serveixin de base per a la construcció de coneixement, i d'afavorir-ne la transferència principalment a través de l'edició de publicacions. Per aquest motiu es convoquen dues línies específiques d'ajuts anuals, es proposa l'organització de jornades, congressos o seminaris i s'acompanya en la seva execució.

En aquesta línia, s'ha posat en marxa una nova iniciativa en col·laboració amb la Coordinadora de Centre d'Estudis de Parla Catalana i un grup de joves investigadors en estudis locals. Es tracta del primer Congrés de Joves Investigadors en Estudis Locals (JIEL). La primera edició del congrés portarà per títol «Un espai de confluència» i tindrà lloc els dies 17, 18 i 19 d'abril de 2024, en horari de matí i tarda, a diversos espais de Tarragona, principalment al Campus Catalunya de la Universitat Rovira i Virgili. Enguany el congrés l'organitzen la URV, l'Institut Ramon Muntaner (IRMU) i la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana (CCEPC). L'objectiu del congrés és crear un espai de debat proper on intercanviar i incentivar la recerca local, a més de reflexionar al voltant de la situació actual dels estudis locals als territoris de parla catalana i plantejar-ne les perspectives de futur.

El congrés s'adreça, específicament, a investigadors joves d'últim

any de grau o acabats de graduar, estudiants de màster, doctorat i investigadors postdoctorals encara no consolidats d'arreu dels territoris de parla catalana. A més, el congrés pretén incentivar la confluència entre les disciplines que puguin desenvolupar la seva recerca, emmarcada en l'espai local. Així mateix, també pretén ser un punt d'encontre amb els centres d'estudis locals.

El programa comptarà amb diverses conferències plenàries, taules rodones, sessions de comunicacions i altres activitats que complementaran la primera edició del congrés. Per tal de garantir la interdisciplinarietat de les sessions de comunicacions, s'ha plantejat una proposta d'eixos agrupats per temàtiques.

En aquest article, hem volgut posar en valor la importància de la recerca en el context dels centres d'estudis i donar visibilitat a algunes de les accions que es porten a terme des de l'IRMU per donar-hi suport, però en són moltes més. Només en destacaré una darrera per acabar: la constant i persistent incorporació de les publicacions dels centres d'estudis en repositoris de referència, entre els quals destaca RACO, en el qual actualment ens apropem al centenar de capçaleres de centres d'estudis introduïdes.

M. CARME JIMÉNEZ FERNÁNDEZ
DIRECTORA DE L'INSTITUT RAMON MUNTANER

Converses Eiximenis. Biblioteca Carles Rahola de Girona

L'investigador i home de cultura lloretenc Joan Domènech Moner (1943-2023), Premi Recercat 2023. *In memoriam*

Com tots recordem, el Premi Recercat 2023 en la modalitat d'investigador va recaure en aquesta ocasió en el lloretenc Joan Domènech Moner, en l'escaiença de celebrar-se la jornada Recercat els dies 4-7 de maig de 2023 a la seva vila natal, la població selvatana de Lloret de Mar. Malauradament, Joan Domènech va traspasar el dia 9 de novembre de 2023 a l'edat de 80 després d'un ingrés hospitalari de diversos mesos, cosa que ens obliga a referir-nos a la seva figura amb el regust amarg de la pèrdua que suposa per a la cultura i la recerca a la vila costanera, a la comarca de la Selva i a la regió de Girona en general. Amb ell havíem compartit, no cal dir-ho, nombroses activitats, converses i moments d'interès i de treball per la recerca i la cultura, en el si del Centre d'Estudis Selvatans.

La candidatura al Premi Recercat presentada pel Centre d'Estudis Selvatans, el Centre d'Estudis Tossencs, la Societat Andorrana de Ciències i els Servei d'Arxiu Municipal de Lloret de Mar es basava en la fructífera trajectòria de recerca i estudi de Joan Domènech, mereixedora d'un reconeixement com aquest. La seva incansable activitat cultural i social, però, no s'esgotava en la recerca. Així ho van confirmar la vuitantena d'adhesions recollides d'entitats i persones de molt diversa procedència i naturalesa. Va ser un acte emotiu i festiu de reconeixement i de justícia del nostre col·lectiu a un dels seus membres més actius i participatius.

Certament, si una cosa caracteritzava l'activitat personal i pública de Joan Domènech al llarg de la seva vida va ser una enorme i desinteressada disponibilitat a servir la comunitat i la seva memòria. Aquesta voluntat de servei es combinava amb una gran capacitat de treball, uns vincles intensos amb el món de la cultura en tots els seus vessants, des de la creació literària o les expressions populars i festives a la recerca documental, i una estima profunda per la seva vila i el seu entorn proper, que volia conscients del seu passat i fidels a aquest amb les corresponents actualitzacions.

Joan Domènech, com a vicepresident del Centre d'Estudis Selvatans, presentant la revista anual *Quaderns de la Selva* a la població de Vidreres el 1993 acompanyat d'uns aleshores joves Josep M. Grau (director de l'Arxiu Comarcal de la Selva), Narcís Figueras i Narcís Gascons. Fons CES.

En l'acte de lliurament del premi, el dissabte dia 6 de maig al Teatre de Lloret amb la presència del conseller d'Universitats i Recerca, l'alcalde de Lloret, la presidenta de l'IRMU i els de la resta d'entitats convocants, així com d'un nombrós públic, aquest va correspondre amb un llarg aplaudiment a les paraules, sentides i lúcides, que el guardonat va adreçar als assistents i que reflectien clarament el seu tarannà:

Des del meu punt de vista, aquest premi té un sentit representatiu. He vist que està format per una mena de tesselles en el dibuix [es refereix al guardó]. Per tant, podríem dir que són com uns bocinets que corresponen a altra gent que, com jo, ha maldat per treballar per la cultura i fer coses en defensa de la nostra llengua. Hi ha molta gent en tots els col·lectius que no rep mai cap distinció, pel que sigui: no els arriba l'oportunitat i també s'ho mereixerien, perquè han format el gruix que ha defensat el país en els moments difícils. Aleshores jo entenc que aquest premi en el meu cas es visualitza en una persona, però tinc l'obligació d'entendre que represento tots aquests altres i que el comparteixo amb ells. I ho faig amb molt de gust perquè, en definitiva, el país l'hem fet així, com hem pogut, totes aquelles persones que hi

hem posat il·lusió i que l'hi seguirem posant.

Una magnífica descripció, trobo jo, del voluntariat cultural al qual pertanyem els qui formem part del món dels centres d'estudis. El servei a la societat des del voluntariat s'entrelliga, és clar, amb la voluntat d'incidir en la presa de consciència d'aquesta respecte a una memòria comprensiva i crítica –no purament celebrativa– del seu passat. Totes dues coses en són una en el cas de la recerca local, feta i comunicada amb rigor i posada al servei de l'entorn immediat. Domènech hi va dedicar la vida.

La seva desaparició inesperada i dolorosa ha generat diverses iniciatives d'homenatge que oferiran oportunitats per recordar-ne la trajectòria, perfilar-ne la biografia i detallar les etapes de la seva plural activitat. Ara només ens hi podem referir d'una manera urgent i peremptòria, a partir del material recollit amb motiu de la candidatura, en la qual van intervenir moltes persones, i de la nostra coneixença personal.

La formació inicial rebuda a l'escola parroquial de Mn. Pere Torrent, a Lloret mateix, i el batxillerat al Liceu Francès de Barcelona, mentre residia a casa del seu oncle, el compositor Domènec Moner Basart, predisposaven el jove Joan

a una dedicació al món de la cultura. Solia contar la sorpresa que va tenir en veure a l'aparador d'una llibreria de Barcelona, mentre hi estudiava, el volum *Lloret de Mar* (1959), del lletraferit Esteve Fàbregas Barri (1910-1999), amb el subtítol "La història marinera. El turisme. L'esperit". Fàbregas, estudiós afeccionat i activista, va confeccionar una obra més aviat literària i memorialística, no estrictament històrica, però va mantenir viu l'interès pel passat. I es referia sovint als "homes d'esperit" –entre els quals se situava veladament ell mateix– que havien perpetuat la memòria de la població i el vincle amb fets i personatges que podien engrandir el prestigi local. Llegir-lo va portar Domènech al gust pel passat de la seva vila i a persistir, amb unes altres eines, en el combat per la història i la memòria.

En no voler-se allunyar per més temps del pares, va cursar magisteri a Girona. De més gran es va llicenciar en Història a l'Autònoma. Es va dedicar a l'ensenyament, en classes particulars a nois amb dificultats i en diverses escoles, i en tenia bons records i d'altres de no tan bons. Evocava sempre amb satisfacció la seva actuació pública i, sobretot, en el vessant polític, quan va ser regidor (en els eleccions parcials i limitades del franquisme) i primer alcalde democràtic de Lloret i, després, ponent de cultura de la Diputació de Girona els anys 90. Va poder fer una obra positiva que, segons deia, el satisfia molt, sobretot en el camp de la promoció de la cultura popular. Al món de la sardana havia dedicat molts esforços des de la primerenca militància sardanista a Lloret amb l'Aplec de la sardana i els concerts de música per a cobla. És especialment recordada la campanya "La sardana a l'escola", per la qual va rebre diversos reconeixements. Més endavant fou també director dels serveis territorials del Departament de Cultura a Girona i va intervenir en iniciatives vinculades al patrimoni material i documental, com havia fet ja a la seva vila de Lloret (intentant salvar els vestigis del Lloret indià, per exemple).

A banda de la seva trajectòria en el camp de la recerca i el patrimoni, també va reservar temps per a la creació literària. Tots recordem els poemes que enviava cada any per Nadal i els que dedicà a tantes efemèrides familiars i locals. Molts els

Amb l'italotossenc Mario Zucchitello (Premi Recercat 2019), a Sant Pere del Vaticà en el viatge a Roma organitzat el 2008 per celebrar els 25 anys de la fundació del Centre d'Estudis Selvatans, en què es van visitar les excavacions a la basílica i l'Arxiu Secret. Fons CES.

va aplegar en el volum *Moments intensos* (2018). Igualment, va ser autor de peces teatrals plenes d'ironia sobre els fets de l'any que es representaven a Lloret amb gran acceptació del públic.

A més de dedicar-se a temes d'història lloretenca i selvatana en general, el seu matrimoni amb M. Teresa Coll el va vincular a Beget, població sobre la qual va escriure diversos llibres, com ara *Beget i la seva rodalia* (1987), *Beget, història, art i natura* (1993) o *Beget, un ric patrimoni històric i natural* (2007).

Al llarg dels anys va escriure nombrosíssims articles –impossibles de quantificar– en revistes locals i més generals, tant de caràcter científic com de to més divulgatiu, sobre molts aspectes de la història, les tradicions i els personatges de la seva vila i de la comarca de la Selva o de la regió de Girona en general (el passat mariner i l'emigració a Amèrica, els músics i les cobles, els mestres i els estudiosos locals, etc.).

A això cal afegir el fet que actuà molts anys com a corresponsal de diversos mitjans de premsa i que fins al darrer moment que li va ser possible va mantenir la seva col·laboració regular al diari *El Punt/Avui*, a la revista sardanista *Som* i les seves cròniques sobre la Selva a la *Revista de Girona*. Des d'aquestes tribunes es va fer ressò d'iniciatives culturals que volia posar de relleu, va recordar persones que ens anaven deixant i va anar puntejant els fets de la vida personal i col·lectiva amb una bonhomia i un humor envejables.

Ente les múltiples monografies de què és autor, volem destacar la primerenca *Història dels casinos de Lloret* (1982) o els densos volums dedicats a *L'ensenyament a Lloret de Mar* (1991), *El cant coral a Lloret* (2002), *El Ball de Plaça i l'Obreria de Santa Cristina* (2006, amb M. Antònia Juan) o *El Lloret festiu i la sardana* (2019), així com les monografies més sintètiques *Lloret de Mar* (1992) i *La pesca* (1994, amb Sala Lloberas). Ben aviat dedicà atenció al tema turístic amb *Cinquanta anys d'esforç turístic a Lloret de Mar* (1982) i posteriorment (en col·laboració amb altres autors) ha rememorat empreses representatives de la vila com el restaurant El Trull (2008) i l'hotel Santa Marta (2008).

Dins el conjunt d'articles històrics, sobretot a la revista *Quaderns de la Selva* (però també a *Aixa*, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, *Quaderns*

Domènech, en un acte que es va fer a la Llibreria 22, de Girona, amb Montserrat Tura, el 2018. Foto Andrea Ruiz. Fons El Punt

del Cercle d'Estudis Històrics i Socials o al volum col·lectiu *Història de la Selva*, de 2011, on es va ocupar del període de la Restauració) val la pena destacar la dedicació a la premsa lloretenca –que és quasi tant com dir selvatana en general per al segle XIX i part del XX– o bé a la vida parroquial, els seus protagonistes i l'associacionisme religiós, o encara a l'aventura americana d'empreses o personatges lloretencs, tema sobre el qual va poder aplegar treballs inèdits en el volum *L'atractiu d'Amèrica* (2020). També va fer aportacions a l'època napoleònica o al període 1923-1930 a Lloret.

Va contribuir a reeditar obres d'autors lloretencs, com ara Felicià Serra Mont (la novel·la *Ànimes vincladisses*, 2003) o Joaquim Ciuró Gavarró (*La Costa Brava de los años sesenta*, 2011) i va historiar l'entitat de la qual fou responsable durant tants anys (*50 anys del Club Marina Casinet i els seus antecedents*, 2006) i des de la qual va promoure una notable col·lecció de publicacions.

Acceptà encàrrecs del món associatiu, en especial del sardanístic, que donaren fruits com els dos grans volums *25 anys junts. Història de l'Agrupació d'Aplecs de Sardanes de les comarques gironines* (1995) i *50 anys d'aplec gironins* (2020). També promogué o oferí la seva ploma a reculls d'imatges com ara *Imatges retrospectives lloretenques* (1986), *Lloret de Mar* (2004, fotos de Miquel Badia) o *Lloret, ahir i avui* (2005), al qual podem afegir *Girona a quatre vents* (1998, fotos de X. Miserachs).

Intervingué activament com a coautor en diverses obres sobre navegació (fent experiència directa de navegar a vela pel Mediterrani amb tot un equip): *La ruta dels mercaders. L'encant d'un viatge pel Mare Nostrum* (2008), *Barcelona i la vela tradicional. L'Escola de Navegació Tradicional del Far Barcelona* (2010) i *La ruta dels consolats de mar. Una segona aventura per la Mediterrània* (2012).

Pel que a biografies de personatges de diversos camps, en especial del món de la cobla, n'ha dedicat al seu oncle compositor Domènec Moner (1991 i 2009), al mestre Lluís Albert (2001), al músic Fèlix Martínez Comín i a la seva esposa Pepita Lluñell (2003) i al pedagog i director coral Josep Viader

Joan Domènech i la seva esposa M. Teresa Coll amb el guardó rebut i acompanyats dels promotors de la seva candidatura al Premi Recercat. Vèrtex.

(2005), així com a la mestra Maria Àngels Alemany (2006).

Tenen una rellevància especial en aquest àmbit de la biografia, d'una banda, la seva contribució a la figura del pintor Joan Llaveries, que va residir a Lloret i va ser un dels descobridors de la Costa Brava en tant que paisatge "pintable", personatge sobre el qual va escriure, a més de diversos articles, *Joan Llaveries, pintor de Lloret* (1988) i va contribuir al catàleg de l'exposició *Llaveries i el mar* (2015), junt amb Francesc X. Puig, Blanca Giribet i Teresa M. Sala; i d'altra banda, el volum biogràfic sobre l'artista gironí Domènec Fita (1927-2020), de qui era amic personal; l'obra es publicà el 2014 sota el títol *Domènec Fita. L'home de l'art integrat* i Domènech n'estava particularment satisfet.

Igualment els darrers anys li va correspondre de recordar, entre molts altres personatges i estudiosos, d'una banda, el seu predecessor lloretenc Esteve Fàbregas Barri (1910-1999) i el seu, en part, mestre de recerques documentals Josep M. Pons Guri (1909-2005), aquests dos en articles commemoratius, i el seu col·lega investigador de la marina mercant lloretenca Agustí M. Vilà (1922-2015) en la documentada biografia *Agustí M. Vilà i Galí, un navegant de terra ferma* (2021).

Pel que fa al món associatiu fou durant 16 anys president de l'Obreria de Santa Cristina i actualment ho era del Club Marina-Casinet, del qual en va ser trenta anys secretari i que convertí en una entitat cultural. Animà associacions i grups culturals i formà part de patronats i fundaci-

ons de caràcter cultural i social (Fundació Fita, Fundació Valvi, Aspronis, Fundació Amorós Garriga de Badalona...). A més, fou membre del Consell Editorial del diari El Punt i president, entre 2014 i 2020, de la Fundació Prudenci Bertrana, que atorga els Premis Literaris de Girona. També fou delegat del Col·legi de Doctors i Llicenciats a Girona, i com a representant d'aquesta institució, formà part dels Consells Escolars Municipal i Territorial de Girona.

Fou fundador i primer vicepresident del Centre d'Estudis Selvatans i membre de reconegut prestigi del Patronat Francesc Eiximenis de suport als estudis locals (fins a la seva desaparició). És en aquesta condició que vam tenir ocasió de trobar-nos en tantes ocasions i de nuar una amistat que, aferrada després per altres lligams, convergeix en especialment trist haver de rememorar en termes de passat aquesta llarga i profitosa vida.

El 2018 amb motiu de la publicació d'un llibre en què la seva vila de Lloret es tractava no com ell hauria volgut (cosa habitual si es parla de model turístic) afirmava que els lloretencs "que estimem el poble i no hem pogut aturar les actuacions equivocades", per superar el trauma, s'esforcen a divulgar-ne els valors. En això ell va fer d'un, sense treva.

Ara toca a d'altres passar a davant.

NARCÍS FIGUERAS CAPDEVILA
CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS

VICE-PRESIDENT DE LA COORDINADORA DE
CENTRES D'ESTUDIS DE PARLA CATALANA

Congrés intern de l'Esbart Català de Dansaires

L'Esbart Català de Dansaires ha organitzat un congrés intern que s'ha celebrat els dies 4 i 5 de novembre a la seva seu social a La Casa dels Entremesos.

Set anys després que, a la ciutat de Vic, es presentés el primer esbart de dansaires, es fundava a Barcelona l'Esbart Català de Dansaires, el 8 de juliol de 1908. L'objectiu era mantenir vives les danses tradicionals de les diferents poblacions catalanes per tal que no fossin arraconades pels nous ritmes provinents d'altres terres.

Amb els valors fonamentats, doncs, en la fidelitat més gran possible a l'hora de reproduir les danses, l'esbart ha anat bastint un arxiu dens i complet de la manera de ballar del poble català. Al valor de fidelitat al que ens van ensenyar, es va afegir el criteri de reproduir-ho sempre tal com ho vam aprendre. I aquesta ha estat la part més visible de l'activitat de l'esbart en els seus ja cent quinze anys d'història.

Parlem de la part més visible, perquè l'activitat de l'esbart sempre ha anat molt més enllà de la que podríem anomenar purament artística, és a dir les mostres o ballades amb públic espectador. Edicions de llibres i discs, jornades formatives, tallers per escoles, exposicions, implicació en la festa ciutadana, col·laboració amb entitats d'altres àmbits, compromís inequívoc amb tot el que pertoca a la cultura del nostre país ... En tot el que ha pogut, l'Esbart Català de Dansaires sempre ha treballat per la cultura catalana.

Som ben conscients que el món va canviant i que els darrers temps ho fa cada vegada més de pressa. La necessitat d'innovar, de crear, de deixar la nostra petjada ens pot portar a oblidar o arraconar allò que ens ha portat fins on som ara, deixar de banda la nostra corda i abandonar el nostre camí. A l'esbart som molt respectuosos amb els idearis dels altres i ens agrada que ho siguin també amb els nostres. Com deia el cantautor de Xàtiva, en Raimon, "qui perd els orígens, perd identitat".

I malgrat ser una entitat més que centenària, l'esbart se sent una entitat ben viva i aquest és un aspecte que

inequívocament deu als seus socis. La base social de l'esbart que, com a la majoria d'entitats del nostre país, no és gaire nombrosa perquè voregem els dos centenars d'associats, és la que fa que l'Esbart Català de Dansaires, tot i ser el degà, no se senti còmode en la complaença de la feina feta i estigui en constant procés qüestionador.

Sempre que hem pogut ens hem involucrat en tot allò que pertoca al nostre col·lectiu dels esbarts dansaires i, per extensió, de la dansa tradicional catalana. Hem estat presents als consells directius de l'Agrupament d'Esbarts Dansaires i de l'Obra del Ballet Popular. Ens hem afegit a les mostres col·lectives, trobades i aplecs. Hem col·laborat en la restauració i nova implantació d'antigues danses a les seves poblacions d'origen.

Tornant a l'evolució de la tradició. Fidels al que ens van ensenyar no vol dir immòbils en el que fem. L'esbart ha estat pioner a tenir una dona en el càrrec de la direcció del cos de dansa; en actuar en ballades però també en espectacles, sols o compartits. Participant i col·laborant amb esbarts dansaires i col·lectius d'altres disciplines. L'esbart balla amb música en viu la major part de les vegades i ha incorporat a les seves actuacions diferents estructures de conjunt musical: des d'un instrumentista solista fins a orquestra, passant per gairebé totes les possibilitats.

Al Català, tal com som coneguts en el nostre àmbit, tots estem molt convençuts i satisfets del que hem fet i de

Taula de comunicacions Gènere i esbart

L'Espunyololet d'Espunyola va donar el tret de sortida al congrés

com ho fem, però som ben conscients que podem millorar i que per això necessitem reflexió, valoració i evolució... tal vegada fins i tot, potser revolució!

I ens hem trobat amb una situació recurrent. L'espai de trobada, diguem-ne oficial, de la massa social d'una entitat és l'assemblea general de socis. Una trobada que s'acostuma a fer una vegada a l'any i que, en poc més d'un parell d'hores, té l'objectiu de fer un repàs a l'activitat de l'any i donar veu a tot aquell que vulgui intervenir.

Les normatives legals deixen poc marge a la improvisació i gairebé cada any algú marxa de l'assemblea

Taula de comunicacions Creació i dansa

amb la sensació que ens deixem portar per la inèrcia i que no ha pogut dir-hi massa la seva.

Coincideix habitualment que aquesta sensació la té la gent més jove, sempre crítica i amb ganes de fer coses i canviar el món, però també la que porta menys temps a l'esbart i que, potser per manca de coneixement del funcionament intern de l'entitat, qüestiona tot allò que no li acaba de convèncer.

Tenim doncs dos grans reptes:

- Incorporar de manera ràpida i efectiva les persones que es van afegint a l'entitat, donant-los espais, escoltant-los, pensant que poden aportar molt, encara que ens pugui semblar que volen canviar allò que sempre ens ha anat bé.
- Donar pas als joves, i ser generosos tant a l'hora d'aplicar l'adjectiu, com a l'hora d'entendre i acceptar que poden aplicar canvis al que nosaltres donàvem per implantat.

Sabem que encara podem donar molt, que tenim molt per ensenyar, que ens queda corda per força temps, però si no impliquem les generacions que ens venen al darrere, no veuran l'esbart com a quelcom propi pel que han de treballar. Ho percebran com a un espai en el qual desenvolupen una activitat i quan aquesta acabi, amb sort, continuaran sent socis, sense implicar-se en res, però.

Aquests fets constatats i reconeguts ens van portar a establir un fòrum que havia de servir per donar veu a tothom que desitgés compartir quelcom de l'esbart amb la resta de components del mateix:

El congrés de l'Esbart Català de Dansaires, intern, reservat als seus socis i als representants dels socis menors d'edat.

Es presentava, el congrés, amb l'esperança que qui així ho volgués, hi pogués dir la seva. Fins i tot fent propostes concretes perquè, en el cas que fossin assumides per la majoria dels participants en el congrés, es portessin a la junta directiva per tal que els donés el camí oportú per a ser implementades.

D'entrada vam decidir que no seria un congrés tutelat per la junta directiva, tot i que sí organitzat i acompanyat per ella. Es va establir una taula del congrés formada per vuit socis en la que pensem que es reflectia la di-

Daniel Trullols, president de l'Esbart Català de Dansaires, presentant el congrés.

versitat que gaudeix l'esbart, per edat, vinculació i gènere. I la taula va decidir que no fariem un congrés amb grans ponències sinó que estaria conformat per totes aquelles comunicacions que els nostres socis volguessin presentar.

Vam obrir un termini de presentació de comunicacions i se'n van presentar vint-i-sis. Repartides en cinc taules, la cinquantena de socis inscrits al congrés van escoltar en les tres sessions que va tenir, les propostes, els neguits i els sentiments de consocis que els van voler compartir.

Les vint-i-sis comunicacions es van agrupar per temes en cinc taules de treball.

- Model d'esbart. S'hi parlava d'aprenentatge, de directiva, serveis i tradició.
- Valors d'esbart. El vestuari, l'arxiu, les publicacions, la col·laboració amb els músics.
- Creació i dansa. Vam donar una ullada a l'exigència artística, a la direcció i el mestratge, al compromís.
- Gènere i esbart. No podíem defugir un dels grans temes que tracta la societat actual. Qüestionar-se la tradició, els rols a la dansa, la igualtat, parlar de l'assetjament.
- Propostes d'organització i activitats. Donar-nos a conèixer, compartir el que fem, informar bé qui s'afegeix al nostre projecte, la importància de les famílies, obrir-se al món.

Ens vam adonar que totes eren qüestions que es podien traslladar a molts àmbits de la nostra societat actual. Te-

Acte públic de presentació del congrés

mes que preocupen i que, per tant, demanen que ens n'ocupem d'ells. Perquè els grans dubtes no es resolen sols, les diferències només s'acosten si se'n parla. Perquè la disparitat enriqueix, segur!

I l'aposta que vam fer per donar veu a les persones que senten l'esbart com a part de la seva vida va funcionar. Prop d'un 40% dels associats van assistir al congrés. Un 12% va presentar-hi comunicacions. Els debats van ser francs, directes i respectuosos. Les conclusions prou clares i encoratjadores per a albirar un molt bon futur per l'esbart. Ara ens queda la feina potser més feixuga. Hi haurà aspectes que es podran implementar fàcilment, alguns demanaran la feina prèvia d'una comissió, finalment i altres s'hauran de debatre en assemblea de socis.

Al congrés es va sentir, després cadascú hi va poder dir la seva i, finalment, es va arribar a conclusions que, no en tenim cap dubte, serviran i portaran l'esbart a afrontar amb seguretat i tranquil·litat els propers cent quinze anys que ja hem encetat.

Ens preguntaven si no teníem cap recel vers els possibles resultats del congrés. No hi cabia recel. Es tractava de donar veu lliurement als socis i de fomentar un debat tranquil i serè. Així va ser. Només podem estar satisfets de la iniciativa i orgullosos de la nostra massa social.

Ara ens toca preparar l'Esbart Català de Dansaires del futur.

ESBART CATALÀ DE DANSAIRES

El Museu de l'Aigua de Lleida

La ciutat de l'aigua

Lleida està marcada per l'aigua: construïda a la vora del Segre, ha forjat la seva identitat a partir de l'aigua. La ciutat es defineix per la seva situació vora el riu Segre, via bàsica de comunicació i amb l'únic pont en molts quilòmetres durant centenars d'anys, i al centre d'una extensa zona agrícola. Aquests elements definitoris han suposat una gestió de l'aigua i un conjunt d'infraestructures que avui configuren un patrimoni excepcional, únic en una ciutat de les seves característiques: l'horta històrica és excepcional, d'origen medieval i ampliada constantment fins a ser el centre d'una de les principals zones agrícoles europees, mentre que la ciutat antiga conserva elements patrimonials singulars, com un dipòsit d'aigua, fonts del segle XVIII i dos pous de gel comunicats, i s'hi va instal·lar a principis de segle XX una de les primeres grans centrals hidroelèctriques catalanes. És, doncs, excepcional que en una sola ciutat es conservin exemples tan reeixits i diversos en un espai reduït.

El Museu de l'Aigua estudia, conserva i difon aquest patrimoni a Lleida a partir de quatre espais propis, cadascun dels quals és diferent i exemplificador d'un ús de l'aigua i element destacat en el seu sector. El projecte del museu es va iniciar l'any 2001 amb l'obertura del primer espai, i des d'aleshores s'ha anat ampliant per preservar aquest patrimoni material, però també l'immaterial, a través de les exposicions, les visites comentades, les activitats educatives

El Campament de la Canadencia al costat del canal de Seròs.

per a infants i joves, els projectes de recerca i les publicacions. El museu acull cada any grups escolars, visitants i assistents als actes de difusió cultural que s'hi programen. Cada espai del museu té característiques pròpies, i els serveis del museu s'hi despleguen, amb elements d'interpretació adaptats a les seves característiques i amb serveis educatius temàtics, i proposa itineraris de descoberta d'altres elements d'interès del patrimoni de l'aigua a Lleida. Els espais que formen el museu són els que s'exposen a continuació.

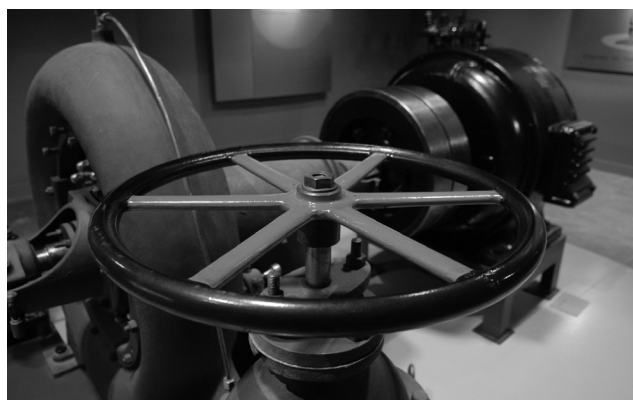
El campament de la Canadencia

Es tracta d'un antic recinte de treballadors de la companyia hidroelèctrica a Lleida, que acull la seu central del museu, amb les oficines, el centre de documentació, l'aula educativa i les exposicions permanents. Actual-

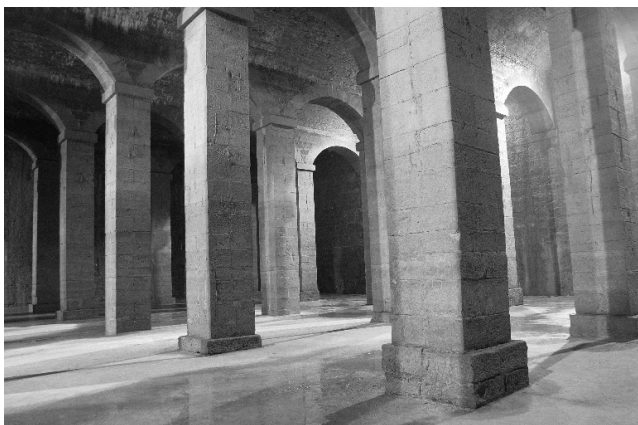
ment s'hi poden visitar tres mostres: «La força de l'aigua: el Dr. Pearson i les obres de la Canadiense a Lleida», que explica la creació de la Barcelona Traction Light & Power per part de l'enginyer Pearson l'any 1911, i com van arribar a Lleida per construir la primera gran central: el salt de Seròs. Aquesta central, inaugurada l'any 1914, consta d'una resclosa a Lleida i d'un canal que condueix l'aigua del Segre fins a la central de Seròs. A la vora s'hi van construir campaments per als treballadors, primer de la Canadencia i després de FECSA. Al de Lleida hi vivien nou famílies, que es dedicaven al manteniment de línies elèctriques. La infraestructura va canviar totalment la ciutat, per l'arribada de treballadors, pels canvis que va suposar l'electricitat i per l'alteració del curs natural del riu. Alhora, els rius de les Terres

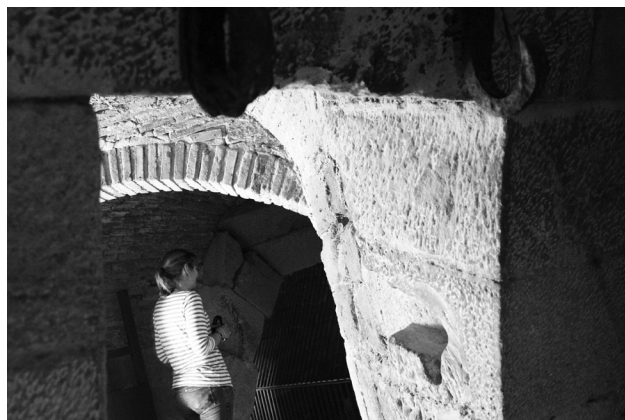
L'exposició «La força de l'aigua», sobre l'impacte de les obres hidroelèctriques.

Grup hidràulic.

El Dipòsit del Pla de l'Aigua.

Els pous del gel.

de Lleida es van convertir en el motor de la Segona Revolució Industrial que viuria Catalunya al llarg del segle XX. L'exposició combina textos, fotografies, maquinària històrica i testimonis de les persones que ho van viure amb la recreació dels espais de treball i d'elements d'interpretació.

El campament acull també l'exposició «Aigües del món», una col·lecció de més de 1.000 ampolles d'aigua envasada d'arreu del món portades per persones de Lleida, que ens mostren la diversitat del món: l'origen de l'aigua, els dissenys, la història que acumulen i les anècdotes dels viatges. Ens permet parlar de l'aigua com a element bàsic i font de vida i del cicle de l'aigua.

I des de 2021 s'hi troba la mostra «Joan Oró. El científic de la vida», que exposa el llegat del científic lleidatà amb objectes, fotografies i documents que plasmen la seva carrera excepcional, dipositats per la Fundació Joan Oró. Aquesta mostra manté viva la figura d'Oró a la ciutat i és l'eix del projecte «Univers aigua», amb activitats divulgatives de promoció de la ciència, un dels interessos principals del científic.

El Dipòsit del Pla de l'Aigua

Es tracta del primer dipòsit d'aigua potable a la ciutat, construït a finals del segle XVIII. Subterrani, forma una gran sala coberta amb capacitat per a 9 milions de litres d'aigua. Va ser edificat per garantir el subministrament d'aigua potable a Lleida. L'aigua hi arribava des del canal de Pinyana, i en sortia per un túnel que la portava fins a sis fonts monumentals, algunes de les quals encara es conserven al centre històric. El dipòsit va ser la base del sistema actual de distribució d'aigua a

Lleida i, després d'anys en desús, ha estat rehabilitat per a visites i activitats. És un espai espectacular, únic a Catalunya d'aquesta època i amb pocs altres exemples a Europa.

Els pous del gel

Es tracta de dues construccions semisubterrànies promogudes per la Paeria l'any 1611 per guardar-hi gel de l'hivern per tal de disposar-ne tot l'any. Es troben al vessant nord del Turó de la Seu Vella, adossats a les muralles. La Paeria els arrendava, i van estar en ús fins a finals del segle XIX. La particularitat dels pous de Lleida, a banda de la grandària i el perfecte estat de conservació, és que estan tots dos junts i comunicats per un accés comú. Formen part del conjunt monumental del turó.

El Molí de Sant Anastasi

Antic molí fariner situat al barri de la Bordeta, les primeres notícies

del qual daten de l'entorn de l'any 1200. Inicialment era particular, fins que el 1565 fou comprat per la Paeria, que el llogava. Desamortitzat al segle XIX, estigué en ús fins als anys cinquanta del segle XX. Es movia amb l'aigua de la séquia de Fontanet, aprofitant un desnivell del terreny de quatre metres. Aquesta séquia és d'origen andalusí, pren les aigües de Segre i encara rega el marge esquerre de l'horta lleidatana. Avui en dia el molí conserva part de la maquinària moderna, ja que fou actualitzat en dates recents, part dels murs originals i el salt de la séquia. La darrera restauració l'ha convertit en un edifici polivalent, i s'hi exposen dues mostres sobre el patrimoni del riu Segre i l'horta històrica.

MARC SANS GILABERT

MUSEU DE L'AIGUA DE LLEIDA

Façana del Molí de Sant Anastasi.

L'Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell

Introducció

Els intents de creació d'un arxiu comarcal al Pla d'Urgell es remunten a 1984, quan encara no existia la comarca, a partir d'una proposta de conveni entre l'Ajuntament de Mollerussa i la Generalitat de Catalunya per a la creació d'un arxiu municipal com a futur embrió d'un arxiu comarcal. Aquest, finalment fou signat el 18 d'abril de 1986. Malgrat aquests intents inicials, l'Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell (ACPU) no fou una realitat fins l'any 2009.

L'ACPU, que forma part de la Xarxa d'Arxius Comarcals de Catalunya, està adscrit al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. L'equipament es gestiona mitjançant un conveni a tres bandes entre el Departament de Cultura, que és el titular del servei, el Consell Comarcal del Pla d'Urgell i l'Ajuntament, cap de comarca, Mollerussa.

La seu de l'arxiu, ubicat als afores de la ciutat de Mollerussa, al número 28 del carrer Tossal Blanc, s'inaugurà el 22 de desembre de l'any 2009. Es tracta d'un edifici de nova planta amb una estructura singular des del punt de vista arquitectònic que disposa d'unes modernes instal·lacions amb sis dipòsits per a custodiar els diferents suports i formats documentals, una sala de consulta, una sala de treball i una sala polivalent.

Com la resta d'arxius comarcals, és un centre de referència local i comarcal en polítiques d'arxius i gestió documental, que fa realitat l'aplicació de principis com la provenença i la territorialitat, i que ingressa fons de les administracions públiques, institucions o persones jurí-

diques o físiques de la comarca. Actualment custodia 2.654,4 metres lineals de documentació en paper, 15.500 fotografies (en diferents suports) i 4.000 plànols, amb una cronologia que abraça des de meitat del segle XIX fins a finals del segle XX. L'ACPU compta també amb més de 3,77 TB de documentació digitalitzada, uns 290.000 fitxers, bona part dels quals accessibles des de l'aplicació d'Arxius en Línia.

Els fons documentals més destacats de l'Arxiu Comarcal del Pla d'Urgell

Gestiona 61 fons documentals, entre els quals cal destacar els de l'Administració Local, els més nombrosos, ja que, dels 16 municipis del Pla d'Urgell, 12 han subscrit un conveni amb el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya perquè siguin ingressats a l'Arxiu Comarcal. Per tant, tot i la curta vida de l'arxiu comarcal, 12 municipis han confiat en els seus serveis per disposar-hi els propis fons documentals. Aquests 12 municipis són Bellví, Linyola, el Poal, Ivars d'Urgell, el Palau d'Anglesola, Vila-sana, Castellnou de Seana, Sidamon, Golmés, Miralcamp, Vilanova de Bellpuig i Mollerussa. És a dir, el 75% de les administracions locals de la comarca confien en els serveis de l'ACPU per garantir la conservació i la custòdia de tota la seva documentació històrica i semiactiva i també per garantir-hi l'accés. Cal dir que aquestes dades, en el moment de redactar aquest article, setembre de 2023, estan en procés de millorar ja que s'està treballant en un nou ingrés

de documentació municipal, en aquest cas de la documentació històrica de l'Ajuntament de Torregrossa.

Malauradament, tot i disposar d'una quantitat rellevant de documentació local de la comarca, cal dir que els continus conflictes que ha patit aquesta terra han fet que bona part de la documentació municipal hagi desaparegut i que sovint les seves sèries documentals comencin majoritàriament a partir de l'últim terç del segle XIX. Tot i aquesta mancança, cal destacar les sèries documentals tan rellevants com són les lles, els actes del ple municipal i els padrons d'habitants, entre d'altres.

Dins dels fons de l'administració no ens hem d'oblidar del fons documental del Consell Comarcal del Pla d'Urgell, així com els d'alguns serveis de la Generalitat de Catalunya a la comarca, com ara el fons de l'Oficina Comarcal d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural, o bé l'Àrea Bàsica de la Salut de Mollerussa.

Pel que fa als fons d'associacions i fundacions que han ingressat a l'ACPU cal destacar el Patronat de Fires de Mollerussa, la Societat Recreativa Cultural «L'Amistat», el Patronat de la Mare de Déu de les Sagues de Bellví - Els Arcs i l'Associació Sardanista Mollerussa.

Per últim, pel que fa als fons patrimonials i els fons personals que es custodien a l'ACPU, tot i no ser els més abundants, cal destacar el fons patrimonial de Cal Berenguer de Mollerussa i els fons personals de Joan Pons Bartra i Jaume Jovells Argelich.

Vista general de l'ACPU

Vestíbul de l'ACPU amb la sala de consulta al fons

El canal d'Urgell

A l'hora d'enumerar els fons dipositats a l'ACPU cal fer un esment especial, atesa la seva rellevància en tota la plana d'Urgell, al fons de la Societat Canal d'Urgell, desglossat entre diferents fons: Canal d'Urgell, SA, ACUDAM/Canal d'Urgell i Sindicat General de Regs. Es tracta d'uns fons documentals importantíssims per entendre l'evolució social, cultural i demogràfica de la comarca del Pla d'Urgell i de les comarques veïnes.

El fons aplega la documentació produïda i rebuda per l'empresa Societat Canal d'Urgell SA, des de la constitució de la societat el 1852 fins a la reversió de la concessió l'any 1964. Està compost per documentació constitutiva, així com la relativa als interessos sobre l'empresa i documentació tècnica que explica com l'empresa modificà el paisatge i configurà bona part de la plana de Lleida. En aquest aspecte cal destacar la documentació que fa referència al procés de construcció de la infraestructura del canal principal, el canal auxiliar, les quatre séquies principals, i els nombrosos ponts, aqüeductes i túnels, entre els quals destaca el túnel de Montclar, de 5 km de recorregut, la clau de volta de tota la infraestructura hidràulica del canal d'Urgell.

Centre de Recerques del Pla d'Urgell - Mascançà

S'ha constatat el benefici que suposa per a l'ACPU, com a infraestructura

ra cultural comarcal, el fet d'esdevenir la seu del Centre de Recerques del Pla d'Urgell - Mascançà, ja que s'ha aconseguit aglutinar entorn de l'Arxiu un grup d'investigadors d'un nivell acadèmic que troben en aquest centre un ambient favorable de treball col·lectiu. Això ha convertit l'ACPU en un lloc de trobada i punt de referència per presentar activitats, actuacions i publicacions del Centre de Recerques, així com per dur a terme les reunions que periòdicament porta a terme la junta directiva. Cal destacar que aquest ús afavoreix enormement la visibilitat de l'Arxiu Comarcal en la premsa local, ja que hi apareix no només per les activitats organitzades per l'Arxiu, sinó també per les activitats organitzades des de Mascançà, de manera que s'associa l'Arxiu a un centre rellevant de cultura i promoció cultural.

Aquesta col·laboració entre l'ACPU i Mascançà es materialitza principalment amb la coedició juntament amb l'Ajuntament de Mollerussa de l'edició de Mascançà. Revista d'Estudis del Pla d'Urgell. Es tracta d'una revista científica d'àmbit comarcal i de periodicitat anual, on des de fa catorze edicions es recopila articles d'investigació de diferents camps d'estudi.

Documents rellevants:

- Llibres d'Actes del Sindicat General de Regs (1862-1863).
- Actes del *Onse perpetuo de tots fruits del Lloch de Miralcamp i del*

Terme de Bellfort (1587-1776). Llibre de documentació relacionada amb els canvis de propietat del dret de cobrar l'onzena part de tots els fruits collits a Miralcamp un cop extret el delme, imposada a excepció de les terres del mateix senyor i de l'església.

- *Llibre de Valies i judicacions de Mollerussa de 1771*. Llibre on es relacionen tots els propietaris i tots els béns que posseeixen, tant mobles com immobles, i la quantitat estimada de cada possessió.
- *Capbreu de las Jurisdiccions, delmes, cens, lluïsmes, i demás drets, del Palau d'Anglesola de 1717*. En els capbreus es reconeix els drets i rendes que fan els vassalls al seu senyor.
- Dibuix del perfil longitudinal i secció transversal del túnel de Montclar de 1854.
- Dibuix tècnic del túnel amb el perfil longitudinal, les diferents seccions transversals i els pous de registre.

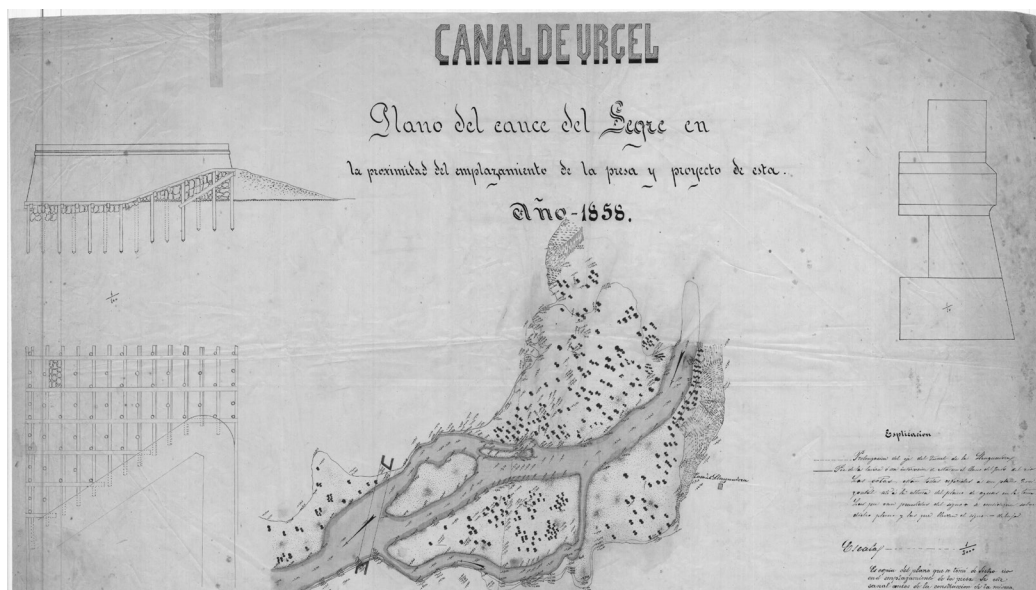
Si ens voleu seguir

Ens trobareu a la web: https://xac.gencat.cat/ca/lLista_arxius_comarcals/pla_d_urgell/

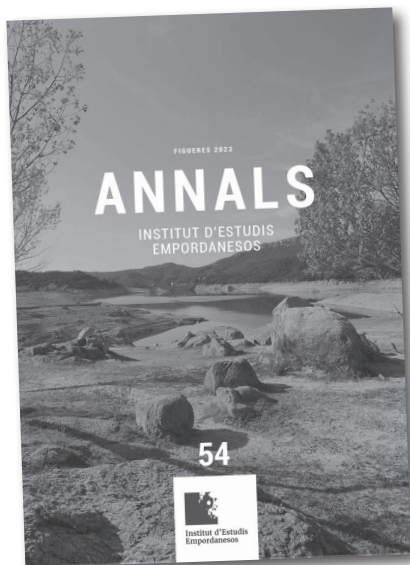
I a les xarxes socials: <https://www.instagram.com/acplaurgell/>

JOSEP JORDANA SAURET

DIRECTOR DE L'ARXIU COMARCAL DEL PLA D'URGELL

Plànol del cabal del riu Segre i projecte d'una presa. 1858 (còpia de 1877) Fons: Societat Canal d'Urgell, SA. Codi de referència: ACPU360-10-N-1

Annals De l'Institut d'Estudis Empordanesos, 54 (2023), 361 pàg.

Els *Annals* són la publicació de referència de l'Institut d'Estudis Empordanesos. En els darrers anys s'ha fet l'aposta d'agrupar per àmbits temàtics els articles: Ciències, Dossier, Arqueologia, Història, Resums dels dos premis de treballs de recerca de batxillerat que convoca l'Institut i, finalment, un apartat de Ressenyes bibliogràfiques. El número 24 consta de disset articles, de 23 autors i les ressenyes de 21 llibres a càrrec de 8 autors. Tot plegat, amb 30 avaluadors externs que fan la revisió a cegues dels articles. Excepte el dossier, que són treballs encarregats, la resta són treballs de qualsevol temàtica de l'àmbit geogràfic presentats pels seus autors. Tots els treballs han de ser avaluats i, si és el cas, publicats. Amb aquesta dinàmica, hi ha anys que els *Annals* tenen més articles i més extensió, i altres, menys. És el que tenen aquest tipus de publicacions d'abast local, però que demanen, i no podia ser d'una altra manera, que siguin originals i que hi hagi una recerca de base. En definitiva, prestigiar la publicació passa, necessàriament, per imposar el rigor en la metodologia dels treballs acceptats per a la seva publicació. I aquest és el requisit que es demana als autors. En la mateixa línia, els *Annals* ofereixen en el format i l'edició la qualitat que demanden els autors i els seus lectors. Uns lectors que són, primerament, els associats de l'entitat, i, com que tots els volums acaben en el repositori digital RACO, seran de consulta per als estudiosos interessats en les temàtiques de l'àmbit empordanès. Tot allò que queda publicat, publicat queda. Per

això s'imposa, en l'edició, unes pautes formals i de qualitat, en correspondència amb els treballs que s'hi presenten.

En l'apartat de Ciències, en aquest número hi ha dos treballs: un, sobre la vegetació dels murs de pedra seca de la Garriga d'Empordà, de J.Bou, L.Vilar i M.Franch, en el que és una contribució a l'estudi d'un àmbit geogràfic en el qual l'Institut ha participat de manera directa des de 2012 en la seva defensa i valorització. El segon treball és el resultat de l'estudi d'un herbari del farmacèutic Lluís Pont i Adroher, del primer terç de segle XX. Un treball escrit per C.Bruguera i P.Fraga que s'afegeix als pioners estudis que Joan Vallès, ja el 1984, va publicar als *Annals* sobre l'herbari del col·legi La Salle de Figueres.

El dossier porta per títol: "Els grups socials: diversitat i conflicte", en el que és un clam per tornar als estudis socials. Els treballs van des de l'Edat Mitjana, amb l'estudi dels beguins a Castelló d'Empúries, al segle XVI: també Josep Colls se centra en la universitat de Castelló per analitzar els grups socials que formen part del govern de la universitat. Pere Gifre analitza la mobilitat social en els propietaris de mas en els segles XVI i XVII, mentre Marciano Cárdaia proposa una aproximació al nombre de jornaleros i petits pagesos, durant la República i la Guerra Civil, una manera d'entendre les problemàtiques i el pes social dels que van participar en les col·lectivitzacions agràries. Finalment, Erika Serna analitza el col·legi d'argenteros de Figueres, constituït oficialment el 1790, quan s'aproven les ordenances; sens dubte, era la resposta a una demanda d'objectes artístics en una societat que devia participar, poc o molt, segons els sectors socials, de l'anomenada revolució industrial que s'està posant de manifest en les darreres recerques acadèmiques.

La resta de treballs són miscel·làtics, que hem agrupat, en sentit ampli, sota el concepte d'Arqueologia i Història. El primer treball és un estat de la qüestió de les cinc darreres campanyes d'excavacions a la ciutadella de Roses, quan s'ha posat de manifest el pas de la vila medieval a l'enclavament estrictament militar: a partir de 1645, amb la destrucció de la vila de Roses dins la muralla, fet que n'expulsa la població fora muralla. A partir d'aquest únic treball d'Arqueologia, segueixen tot un seguit de treballs. Dolors Padrós analitza la població de Boadella a partir de dos capbreus de 1321 i 1695, quan constata una forta reducció del nombre de capbreuants. Sobretot, però, el cap-

breu de 1321 ens descobreix una població vigorosa: 67 són els declarants, de 28 cases dins la força, 15 masos o bordes i, fet excepcional, 15 molins fariners. Pere Gibert porta a terme una feina necessària, erudita i imprescindible, la revisió de la personalitat d'Abdon Terradas, a partir d'escatir què hi ha de realitat en la seva faceta de traductor de tot el que s'ha escrit i se li ha atribuït. És una feina necessària i imprescindible per evitar de repetir afirmacions que no aguanten una mínima prova de versemblança. Els farmacèutics Enric i Laura Torrent analitzen l'inventari de la farmàcia militar de l'hospital de Sant Ferran de Figueres el 1885, quan va deixar de fer aquesta funció: 330 referències a medicaments hi són descrits i identificats. Bàsicament, els medicaments havien de combatre les terribles febres terçanes, endèmiques al castell de Sant Ferran. L'inventari es pot trobar redirigit a la pàgina web de l'IEE. Marià Baig exposa un episodi de la plantació de vinya post-fil·loxèrica. I ho fa a partir del periple del catedràtic de Química de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona, el doctor Trèmols, que té l'encàrrec de la Diputació de Barcelona d'anar als Estats Units, el 1881, per cercar el cep més apropiat per substituir la fil·loxera. Josep Clara, un altre habitual dels *Annals*, ens aporta la biografia d'un militar, nascut accidentalment a Figueres, Joan Seguí Almuzara, que va participar, ja retirat per la Llei Azaña, en qualitat de civil en la trama que va fer possible l'aixecament de 1936 a Melilla. Finalment, dues obres que rescaten dues personalitats destacades en moments de dificultats. Jaume Nonell ressegueix la figura de Joana Masalleras Figa, una de les primeres instrumentistes de corda, ja que toca el flabiol a la cobla i el piano a l'orquestra Pep Ventura els anys vint, i com la Guerra Civil va truncar una trajectòria que, tot i tenir continuïtat, en els primers quaranta, li va ser difícil. I Alfons Gumbau posa les bases de la biografia del capellà Rossend Fortunet i Busquets, autor del *Primer Nadal dels Pastors*, de 1923, aquest any en fa cent, i encara segueixen fent-se aquests Pastors a Figueres. Estableix la seva presència a Figueres en el sector catòlic, del qual en sabem encara poca cosa.

El resum dels dos treballs de recerca guanyadors dels Premis Compte i Álvarez de 2022, un a treballs de Ciències, i l'altre a les Humanitats i Ciències Socials, clouen la part del volum d'aquest any dedicat als articles. Queda, encara, un valuós i útil apartat

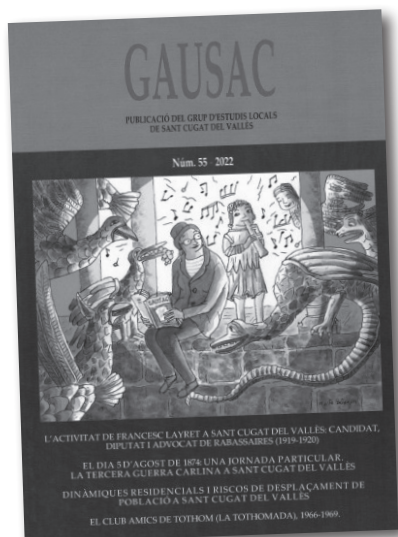
dedicat a ressenyar publicacions d'àmbit empordanès.

Els Annals han deixat de ser formalment els volums sobris dels seus inicis. En aquest la portada presenta la fotografia del Pantà de Boadella, des del Club nàutic, el mes de juny de 2023, l'autor de la qual és Àngel Reynal. Si hi ha una realitat que defineix l'Empordà d'aquest any és la sequera. I així ho fem constar:

a la portada i també al colofó. Els Annals recullen estudis històrics i científics des dels temps més reculats. Els que hem fet els possibles perquè els tinguéssiu al vostre abast, vivim, però, en un present que voldríem d'una altra manera. El recordatori de la sequera identifica aquest volum 54 de 2023, esperem que la portada del volum de 2024 pugui ser ben diferent. Aprofito l'ocasió que se'ns

dona, per fer una crida a participar, en forma de treballs i ressenyes de llibres, al volum de 2024. Només cal que ens feu arribar el treball, segons les normes que trobareu a les pàgines 9 i 10, abans d'acabar el mes de març de 2024.

PERE GÍFRE RIBAS
DIRECTOR DELS ANNALS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS EMPORDANESOS

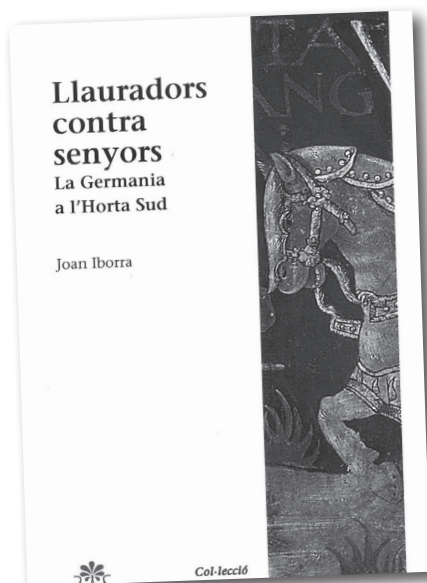
DD.AA. *Gausac*. Núm. 55. Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat. 2022. ISSN 1139-6830; 238 p.

El número 55 de *Gausac* (2022) s'obre amb una portada de l'artista santcuga-

tenca i coneguda il·lustradora Marta Balguer, una obra inspirada en els capitells del claustre del monestir santcugatenc. A part d'altres seccions habituals, la secció Estudis, que constitueix el gruix de la revista, en recull quatre. Un treball sobre l'evolució demogràfica de Sant Cugat del Vallès durant els darrers vint-i-cinc anys d'Oriol Nel·lo i Joan Checa, del Grup d'Estudis sobre Territori, Energia i Societat de la UAB, encarregat per l'Ajuntament, en el qual demostren com el preu de l'habitatge ha fet de filtre i ha condicionat la composició social del municipi; van tenir ocasió d'explicar-lo en la presentació de la revista. Lluís Jordà escriu sobre un fet poc conegut i estudiat, la jornada del 5 d'agost de 1874, en què una columna d'uns dos mil carlistes arribà a la vila, procedent de la Garriga i direcció a Terrassa, s'emmarca dins dels seus estudis sobre l'impacte de la Primera Guerra carlina a Sant Cugat. José Fernando Mota, dedicat des de fa temps a l'estudi de l'evolució del

republicanisme local, explica la presència d'un diputat il·lustre pel districte de Sabadell, Francesc Layret, a la vila durant el període 1919-1920, una presència relacionada amb els seus primers contactes amb el món rabassaire, que van ser, precisament, a Sant Cugat; Lluís Companys continuà la seva tasca com a advocat de rabassaires. Per acabar, hi ha un treball de Jaume Cifuentes, en el qual estudia per primera vegada una experiència santcugatenc dels anys seixanta del segle passat, el club Amics de Tothom (1966-1969), una experiència que cal relacionar amb els canvis de tota mena que va viure la societat catalana en aquells anys, que han estat batejats per alguns autors com a seixantisme; aquest treball, juntament amb altres del mateix autor, ens aporta informació sobre un tema fins avui poc estudiat: la vida social i cultural durant el franquisme.

DAVID CASAS
MEMBRE DEL GEL

IBORRA, Joan. *Llauradors contra senyors. La Germania a l'Horta Sud*. Col·lecció Monografies de l'Horta Sud, 18. Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud. Alaquàs, 2022. ISBN 978-84-124840-1-4. 140 pàg.

La Germania (1519-1523), tímida-ment commemorada durant el cinc-cents aniversari del seu esclat, constitueix un innegable punt d'inflexió en la història del País Valencià: s'erigeix com un dels darrers esclavons de la sèrie de revoltes populars que van començar amb la Jacquerie de 1358, marca el final definitiu de la nostra Baixa Edat Mitjana i rubrica el final de la pujança del regne de València, arraconat en avant per la vastíssima pluralitat territorial i política de la Monarquia Hispànica.

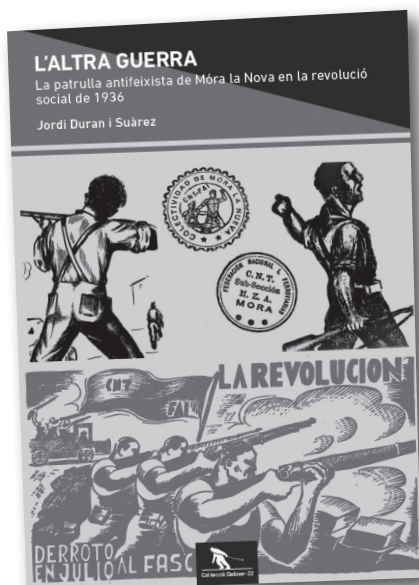
No obstant això, com revela el llibre *Llauradors contra senyors. La Germania a l'Horta Sud*, de Joan Iborra, la revolta dista encara de ser un fet històric suficientment explorat. Malgrat les insuficiències de les solemnitats institucionals, subjectes als avatars de la política (i a la conveniència de qui la fa), llibres com el que ací ressenyem contribueixen a obrir noves finestres a una Germania polièdrica; potser, la pedra de toc per a la comprensió d'una societat que canviava a marxes forçades.

Iborra, historiador i doctor en Filo-

logia Catalana, es centra en el desenvolupament de la revolta en la comarca de l'Horta Sud. Per a això, desplega un ampli arsenal bibliogràfic i documental que demostra no solament la seva solvència com a investigador, sinó també l'immens potencial de la nostra història local. Després d'un repàs exhaustiu al medi de l'Horta, a la seua composició sociològica i a les dinàmiques de dominació d'origen tardo-feudal, l'autor narra amb soltesa les diferents fases de la revolta.

Resulta especialment interessant el capítol tercer, "La conflictivitat antisenyorial", en què reconstrueix el clima de crispació dels llauradors envers els seus senyors, clau per comprendre per què el conflicte es va estendre de la ciutat a un camp convuls. La repressió de la revolta i el pagament de composicions monetàries, així com un primmirat apèndix documental, tanquen una aportació significativa tant a la història local valenciana com a la bibliografia sobre la Germania, una revolta popular amb flaires de revolució.

GUILLERMO LÓPEZ JUAN

DURAN i SUÀREZ, Jordi. *L'altra guerra. La patrulla antifeixista de Móra la Nova en la revolució social de 1936*. Col·lecció Daliner, 22. CERE. 2022. 267 pàg. ISBN: 978-84-09-42676-8.

Este estudi analitza els episodis violents protagonitzats per la patrulla de milicians antifeixistes de Móra

la Nova durant els primers mesos de la Guerra Civil i la repressió franquista que va tindre lloc posteriorment al municipi.

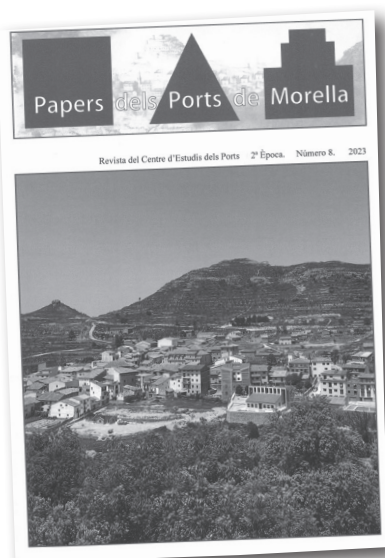
Entre el juliol de 1936 i el maig de 1937, els patrullers van intentar estendre la revolució social i el comunisme llibertari als municipis dels antics districtes de Falset i Gandesa. Actuaren almenys en una quarantena de poblacions, majoritàriament del Priorat, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta, i van intervenir en fets revolucionaris i repressius en què es van produir, pel cap baix, 135 víctimes mortals.

L'exercici de la coacció i la violència per part dels revolucionaris va provocar el rebuig dels petits propietaris, els mitgers i els arrendadors de la terra i durs enfrontaments entre les organitzacions de l'espectre antifeixista a causa de les pràctiques col·lectivistes. Tot plegat va causar la mort de militants de la CNT, UGT, ERC i URC a Ascó, Garcia, Ginestar i la Torre de l'Espanyol, entre altres. Els Fets de

la Fatarella (gener de 1937), amb 34 pagesos executats per milicians anarcosindicalistes, van ser un preludi del xoc definitiu que s'havia de produir entre les organitzacions antifeixistes a la rereguarda republicana el maig de 1937. A primers de juny, les forces d'orde públic van dissoldre les patrulles revolucionàries i les col·lectivitats agràries i empresonaren desenes d'hòmens d'acció confederals de la regió.

L'11 de gener de 1939, els franquistes van ocupar Móra la Nova. Els elements més significats de la patrulla van emprendre el camí de l'exili. Les noves autoritats activaren la repressió contra els veïns acusats d'haver participat en fets revolucionaris, de formar part d'organitzacions antifeixistes o d'estar involucrats en delictes de sang. La venjança es concretà amb setze afusellaments, desenes d'empresonaments i la depuració de prop de 300 ferroviaris del municipi.

CERE

DD.AA. *Papers dels Ports de Morella*. Núm. 8. Centre d'Estudis dels Ports. Morella, 2023. ISSN 1695-4409 153 pàg.

El Centre d'Estudis dels Ports edita, en paper, des de 2002 la Revista Papers dels Ports, encara que en aquella primera època només va publicar una revista a causa de l'escanyament econòmic del partit governant aleshores. Des del 2016 ja ha publicat anualment un número de la revista, tant en paper

com de manera virtual, per tant, la que comentem és la vuitena.

Sempre manté la mateixa estructura: la portada (amb la fotografia d'un poble de la comarca, per ordre alfabètic: ara tocava a Olocau del Rei) crèdits, índex i editorial, que enguany parla de les dues distincions que ha rebut el Centre en ocasió del seu quarantè aniversari (la Fundació Huguet l'ha nomenat València de l'any i l'Ajuntament de Morella li ha lliurat la Creu de Santa Llúcia, la màxima distinció que atorga). També aborda els macroprojectes d'eòliques i fotovoltaiques i el tancament de l'empresa més gran de la comarca: Marie Claire.

La publicació es divideix en una secció d'articles i una altra del que hi anomenem "Diàlegs". Els articles comencen amb la secció d'arqueologia: Les societats caçadores i recol·lectores al terme de Vilafranca, de Dídac Roman i d'Inés Domingo. La botànica: Els noms comuns de les plantes a Vilafranca, Els Ports (i II), de Ricard Pitarch Garcia i de Marcel Pitarch Marín. El còmic: Ninotaires de la comarca: Eugeni Giner i Josep Pañarroja, d'Antoni Eixarch i de Ferran Sales. L'etnologia: El Pastor de la Pobleta:

una dansa viva d'una comarca viva, de S. Quemades, V. J. Doménech i J. M. Parra. La Història: Instrumental d'un practicant de Fontdespatla, de Julià Pastor Aguilar.

La secció de diàlegs, sempre en té dos de fixos: un "diàlegs amb la fotografia" que són fotografies del poble de la portada fetes per un fotògraf del poble, en aquest cas per Soraya Sales; i un altre "diàlegs amb l'art" que reproduceix l'obra d'un artista de la comarca, en aquest número, del jove artista vilafranquí Javier Soligó, una obra del qual és la contraportada. Continuen els Diàlegs amb la Geologia, amb un escrit sobre El volcà de la Palma. Una mirada retrospectiva, de Maria Dolors Vidal. Els Diàlegs amb els llibres recullen les ressenyes de la publicació de Jordi Marín Educar per al col·lapse i el comentari al llibre de Joan Lluís Porcar, publicat pel Centre, Els Ports: Franquisme i repressió, ciutadania i memòria, escrita per Narcís Tena. Acaba aquesta secció i la revista amb un resum de les tres darreres edicions del festival Morella negra com la trufa, sobre novel·la negra, escrit per Jorge García.

ERNEST QUEROL

novetats bibliogràfiques

ALEGRET SANROMÀ, Joan. *Llacunencs a Amèrica*. Centre d'Estudis Llacunencs. La Llacuna, 2023.

ARANS ROCA, Maria Lourdes. *Altafulla: evolució dels topònims de la Vila Closa, raval i eres*. Centre d'Estudis d'Altafulla. Altafulla, 2023. ISBN 978-84-126819-4-9

DD.AA. *Plec de treballs*. Núm. 40. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, 2022. ISSN 0211-9722

DD.AA. *Bissocium*. Revista d'Història del Bon Pastor i de Baró de Viver. Centre d'Estudis - Arxiu Vilabesòs. Barcelona, 2023.

DD.AA. *Butlletí del Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí* - Centre d'Estudis Rubinencs. Núm. 86. Grup de Col·laboradors del Museu de Rubí - Centre d'Estudis Rubinencs. Rubí, 2023. ISSN 1130-8125

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 476. Fundació Roca Galès. Barcelona, 2023. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 478. Fundació Roca Galès. Barcelona, 2023. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 479. Fundació Roca Galès. Barcelona, 2023. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Cooperació Catalana*. Núm. 480. Fundació Roca Galès. Barcelona, 2023. ISSN 1133-8415

DD.AA. *Dovella. Revista cultural de la Catalunya Central*. Núm. 136. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 2023. ISSN 0214-2430

DD.AA. *Dovella. Revista cultural de la Catalunya Central*. Núm. 137. Centre d'Estudis del Bages. Manresa, 2023. ISSN 0214-2430

DD.AA. *El pou del vernís*. Núm. 74. Grup d'Estudis d'Esplugues. Esplugues de Llobregat, 2023. DL B-16145-2000

DD.AA. *El pou del vernís*. Núm. 75. Grup d'Estudis d'Esplugues. Esplugues de Llobregat, 2023. DL B-16145-2000

DD.AA. *El Sot de l'Aubó*. Núm. 84. Re-meis tradicionals i supersticions de Canet. Centre d'Estudis Canetencs. Canet de Mar, 2023. ISSN 2013-6285

DD.AA. *El Sot de l'Aubó*. Núm. 85. La Torre dels Vendrell del carrer Vall. Centre d'Estudis Canetencs. Canet de Mar, 2023. ISSN 2013-6285

DD.AA. *Fonts*. Núm. 95. La Sra. Baladia, una influencer del segle XIX. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell. Argenton, 2023. ISSN 1887-9381

DD.AA. *Fonts*. Núm. 96. La casa Garí va ser la Colònia Espartaco. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell. Argenton, 2023. ISSN 1887-9381

DD.AA. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 136. Museu Arxiu de Santa Maria Centre d'Estudis Locals de Mataró. Mataró, 2023. ISSN 0212-9248

DD.AA. *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*. Núm. 137. Museu Arxiu de Santa Maria Centre d'Estudis Locals de Mataró. Mataró, 2023. ISSN 0212-9248

DD.AA. *L'Aiguadolç. Revista de literatura*. Núm. 51. Joan Fuster, escriptor sobretot. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta. Pego, 2022. ISSN 1131-5105

DD.AA. *L'Erol*. Núm. 156/157. El tren a l'Alt Llobregat. Àmbit de Recerques del Berguedà. Berga, 2023. ISSN 0212-445

DD.AA. *L'Erol*. Núm. 158. Campanars que fan paisatge. Àmbit de Recerques del Berguedà. Berga, 2023. ISSN 0212-445

DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 243. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar. Riudoms, 20223. ISSN 2014-4830

DD.AA. *Lo Floc*. Núm. 244. Centre d'Estudis Riudomencs Arnau de Palomar. Riudoms, 2023. ISSN 2014-4830

DD.AA. *Mestall*. Núm. 53. Associació d'Història Rural. Girona, 2023. ISSN 2462-5345

DD.AA. *Modilianum. Revista d'estudis del Moianès*. Núm. 68. Associació Cul-

tural Modilianum. Moià, 2023. ISSN 1130-1252

DD.AA. *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp*. Núm. 84. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 2023. ISSN 0212-1921

DD.AA. *Revista de Menorca*. Núm. 101 /2022. Ateneu Científic, Literari i Artístic de Maó / Institut Menorquí d'Estudis. Maó, 2022. ISSN 0211-4550

DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 158. Iniciativa cultural de la Franja. Calaceit, 2023. ISSN 1695-7709

DD.AA. *Temps de Franja*. Núm. 159. Iniciativa cultural de la Franja. Calaceit, 2023. ISSN 1695-7709

MASMARTÍ RECASENS, Sònia / PUIG GRIESSEMBERGER, Anna Maria. *Sant Pere de Rodes, l'objectiu immortal. Fotografies i fotògrafs (segles XIX - XX)*. Col·lecció Monografies Empordaneses, 14. Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres, 2023. ISBN 978-84-8067-189-7

RABADÀ LLORT, Maria de la Serra (Coord.). *Darrere el taulell. 50 anys de botigues a Vila-rodon (1970-2020)*. Catàleg de l'exposició. Centre d'Estudis del Gaià, Vila-rodon, 2023. ISBN 978-84-09-54386-1

ROTGER JULIÀ, Joan / OBRADOR-CURSACH, Bartoneu / BALETTA, Maria / FABREGAT, Carles / PASCUAL, Teresa / ALZAMORA, Sebastià / FLORIT, Paca. *Ullavers XVIII*. Quaderns Xibau de poesia, 24. Institut Menorquí d'Estudis, 2023. ISBN 978-84-15291-93-0

SÁNCHEZ SAULEDA, Sebastià. *Francesc Galofre Oller. Més enllà del Boira avall*. Per conèixer Valls, 17. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 2023. ISBN 978-84-86083-92-2

VIVES CORBELLA, Pilar. *Les dones de l'agulla a Valls*. Per conèixer Valls, 18. Institut d'Estudis Vallencs. Valls, 2023. ISBN 978-84-86083-93-9

Centres i instituts d'estudis adherits a la CCEPC

1. Agrupació Cultural Vila-seca (Vila-seca)
2. Àmbit de Recerques del Berguedà (Berga)
3. Amics de Besalú i el seu Comtat (Besalú)
4. Amics de la Seu Vella (Lleida)
5. Amics del Castell de Gelida (Gelida)
6. Amics del Museu de Pallegà (Pallegà)
7. Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus (Santes Creus)
8. Arxiu Festiu Catalunya. Fundació Privada (Barcelona)
9. Associació d'Amics de l'Ermida Sant Jaume (La Granja d'Escarp)
10. Associació CMES (Barcelona)
11. Associació Cultural Baixa Segarra (Santa Coloma de Queralt)
12. Associació Cultural del Matarranya (Calaceit)
13. Associació Cultural "Modilianum" (Moia)
14. Associació d'Amics de Sant Magí de la Brufaganya i el seu entorn (Santa Coloma de Queralt)
15. Associació de Cultura del Comú de Particulars (la Pobla de Segur)
16. Associació de Festes de la Plaça Nova (Barcelona)
17. Associació d'Estudis Torellonencs (Torelló)
18. Associació d'Història Rural (Girona)
19. Associació Grup de Recerca de Cerdanya (Puigcerdà)
20. Associació juvenil La Llar de la Recerca (Torrelles de Foix)
21. Associació Miranda (Figueres - El Soler)
22. Associació Poble Vell de Corbera d'Ebre (Corbera d'Ebre)
23. Associació Recerques. Història, economia, cultura (Barcelona)
24. Associació Xarxa de Patrimoni Rural Ecomuseu del Blat (Tona)
25. Ateneu Popular de Calonge (Calonge)
26. Centre de Recerca Històrica del Poble-sec - CERHISEC (Barcelona)
27. Cercle de Recerques i Estudis "Mogoda" (Santa Perpètua de Mogoda)
28. Centre d'Estudis Alcoverencs (Alcover)
29. Centre d'Estudis Argentonins Jaume Clavell (Argenton)
30. Centre d'Estudis - Arxius Vilabesòs (Barcelona)
31. Centre d'Estudis Beguetans (Begues)
32. Centre d'Estudis Cadaquesencs (Cadaqués)
33. Centre d'Estudis Cambrilencs (Cambrils)
34. Centre d'Estudis Canetencs (Canet de Mar)
35. Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles)
36. Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (Sant Feliu de Llobregat)
37. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès (Ripoll)
38. Centre d'Estudis Comarcals del Segrià (Ares de Lleida)
39. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada (Igualada)
40. Centre d'Estudis d'Altafulla (Altafulla)
41. Centre d'Estudis d'Arqueologia i Història de Mataró (Mataró)
42. Centre d'Estudis d'Avià (Avià)
43. Centre d'Estudis de Castellar. Arxiu d'Història (Castellar del Vallès)
44. Centre d'Estudis de Gavà (Gavà)
45. Centre d'Estudis de Granollers (Granollers)
46. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà (Montblanc)
47. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre (Flix)
48. Centre d'Estudis de les Garrigues (les Borges Blanques)
49. Centre d'Estudis de l'Hospitalet (l'Hospitalet de Llobregat)
50. Centre d'Estudis de l'Hospitalet de l'Infant (l'Hospitalet de l'Infant)
51. Centre d'Estudis de Sant Cebrià (Sant Cebrià de Vallalta)
52. Centre d'Estudis del Bages (Manresa)
53. Centre d'Estudis del Gaià (Vila-rodona)
54. Centre d'Estudis del Priorat (Torroja)
55. Centre d'Estudis del Voltreganès (Sant Hipòlit de Voltregà)
56. Centre d'Estudis dels Ports (Morella)
57. Centre d'Estudis de Subirats (Subirats)
58. Centre d'Estudis d'Isona i Conca Dellà (Isona)
59. Centre d'Estudis d'Ulldecona (Ulldecona)
60. Centre d'Estudis Esteve Albert i Corp (Dosrius)
61. Centre d'Estudis Històrics de Terrassa (Terrassa)
62. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias (Barcelona)
63. Centre d'Estudis Lacetans (Solsona)
64. Centre d'Estudis Llacunencs (La Llacuna)
65. Centre d'Estudis Lluís Domènech i Montaner (Canet de Mar)
66. Centre d'Estudis Locals d'Alaior - Fórum 3r Mil·lenni (Alaior)
67. Centre d'Estudis Locals de Sant Vicenç dels Horts (Sant Vicenç de Horts)
68. Centre d'Estudis "Lo Lliscó" (Mas de Barberans)
69. Centre d'Estudis Martorellencs (Martorell)
70. Centre d'Estudis Molletans (Mollet del Vallès)
71. Centre d'Estudis Mont-roigencs (Mont-roig del camp)
72. Centre d'Estudis Planers (Santa Bàrbara)
73. Centre d'Estudis Ribagorçans (Benavarri)
74. Centre d'Estudis Riudomencs "Arnau de Palomar" (Riudoms)
75. Centre d'Estudis Rubinencs (Rubí)
76. Centre d'Estudis Santjustencs (Sant Just Desvern)
77. Centre d'Estudis Selvatans (la Selva del Camp)
78. Centre d'Estudis Selvatans (Santa Coloma de Farners)
79. Centre d'Estudis Seniençs (la Sénia)
80. Centre d'Estudis Sinibald de Mas (Torredembarra)
81. Centre d'Estudis Tossencs (Tossa de Mar)
82. Centre de Documentació. Ecomuseu dels Ports (Horta de Sant Joan)
83. Centre de Lectura de Reus (Reus)
84. Centre de Recerques del Pla d'Urgell "Mascançà" (Mollerussa)
85. Centre d'Història Natural de la Conca de Barberà (Montblanc)
86. Centre Picasso d'Orta - Associació UNESCO (Horta de Sant Joan)
87. Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver" del Camp de Tarragona (Tarragona)
88. Col·lectiu de Recerques Arqueològiques de Cerdanyola (Cerdanyola)
89. Col·lectiu El Brogit (Castellbell i el Vilar)
90. Cofradia de Campaners i Carillonistes de Catalunya (Os de Balaguer)
91. Consell Cultural de les Valls d'Aneu (Esterrí d'Aneu)
92. Esbart Català de Dansaires (Barcelona)
93. Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià (Alaquàs)
94. Fundació Arnau Mir de Tost (Ager)
95. Fundació Bosch i Cardellach (Sabadell)
96. Fundació Pública Institut d'Estudis Ilerdencs (Lleida)
97. Fundació Roca i Galès (Barcelona)
98. Grup d'Estudis Cubellencs (Cubelles)
99. Grup d'Estudis d'Esplugues (Esplugues de Llobregat)
100. Grup d'Estudis Locals (Sant Cugat del Vallès)
101. Grup d'Estudis Sitgetans (Sitges)
102. Grup d'Investigació i Història de Sant Quirze (Sant Quirze del Vallès)
103. Grup de Recerca de Cervelló (Cervelló)
104. Grup de Recerca Folklorica d'Osona (Folgueroles)
105. Grup de Recerques de les Terres de Ponent (Sant Martí de Maldà)
106. Grup d'Història del Casal (Mataró)
107. Institut d'Estudis Balearics (Palma de Mallorca)
108. Institut d'Estudis Ceretans (Puigcerdà)
109. Institut d'Estudis Comarcals de la Marina Alta (Ondara)
110. Institut d'Estudis Comarcals de l'Horta Sud (Alaquàs)
111. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià (Amposta)
112. Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida (Ontinyent)
113. Institut d'Estudis del Baix Cinca (Fraga)
114. Institut d'Estudis del Baix Empordà (Sant Feliu de Guíxols)
115. Institut d'Estudis Eivissencs (Eivissa)
116. Institut d'Estudis Empordanesos (Figueres)
117. Institut d'Estudis Gironins (Girona)
118. Institut d'Estudis Penedesencs (Vilafranca del Penedès)
119. Institut d'Estudis Vallencs (Valls)
120. Institut de Llengua i Cultura Catalanes (Girona)
121. Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell (Adràl)
122. Institut Menorquí d'Estudis (Maó)
123. L'Avenç de Cornellà. Associació pel patrimoni històric i la cultura (Cornellà de Llobregat)
124. L'Espitllera Fòrum d'Estudis Segarraencs (Florejats)
125. Museu Arxiu de Santa Maria - Centre d'Estudis Locals de Mataró (Mataró)
126. Músics per la Cobla (Sabadell)
127. Obra del Ballet Popular (Barcelona)
128. Observatori Sociodemogràfic de les Terres de Lleida (Lleida)
129. Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca (Olot)
130. Patronat d'Estudis Osonencs (Vic)
131. Societat Andorrana de Ciències (Andorra la Vella)
132. Societat Arqueològica Lul·liana (Palma de Mallorca)
133. Societat Catalana d'Història Cultural (Barcelona)
134. Societat d'Estudis de la Verneda de Sant Martí (Barcelona)
135. Taller d'Història de Gràcia. Centre d'Estudis (Barcelona)
136. Taller d'Història del Clot - Camp de l'Arpa (Barcelona)
137. Terra dels Avis (Elna)
138. Tot Història Associació Cultural (Barcelona)

FRONTISSA

Edita:

Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana
Carrer del Carme, 47 (IEC) • 08001 BARCELONA
Tel. 933 248 585 ext 131 • Fax 932 701 180 • ccepc@iec.cat • www.ccepc.cat

Coordinació:

Josep Santesmases i Ollé

Consell de Redacció:

Josep Alavedra, Jaume Bosch, Josep M. Contel, Narcís Figueras, Oriol Fort, M. Carme Jiménez,
Jaume Mascaró, Manel Pastor, Marcel Poblet i Francesc Viso

Dipòsit legal: T-730-2001 - **ISSN:** 1575-2534 - **Composició i impressió:** Gràfiques del Matarranya. Calaceit

Amb el suport de:

